

Clusteranalyse: Senioren in Leiden

Urban Data Center Leiden071

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer

Beleidsstatistiek
19 oktober 2022

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en doel van het onderzoek	4
1.2	Een iteratief proces	4
1.3	Leeswijzer	5
2.	Onderzoeksbeschrijving	6
2.1	Populatie	6
2.2	Variabelen	6
2.3	Analyse	7
3.	Resultaten	9
3.1	Senioren in Leiden	9
3.2	Uitkomsten van de analyse	12
3.3	Groep 1: Welvarende senioren in een koopwoning met hypotheek	23
3.4	Groep 2: Senior in een institutioneel huishouden	26
3.5	Groep 3: Jongere, minder welvarende senior met een corporatiewoning	29
3.6	Groep 4: Welvarende senior in een koopwoning zonder hypotheek	32
3.7	Groep 5: Verweduwde, zorgbehoevende senior	35
4.	Vervolg	38
	Bijlage 1: Bronbestanden en begrippen	40
	Bijlage 2: Tabel met kenmerken van de groepen senioren in Leiden	46

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

Dit rapport is geschreven naar aanleiding van de clusteranalyse die uitgevoerd is over de populatie van Leiden van 65 jaar en ouder. Het doel van dit project is om de senioren van Leiden beter in beeld te brengen en nieuwe inzichten te krijgen in verschillende groepen senioren onder de bevolking. Er is eerder een vergelijkbaar onderzoek gedaan over de gehele Leidse bevolking, over 2019. In Eindhoven is eerder ook gekeken naar groepen onder de senioren¹, dit vormde gedeeltelijk de basis voor dit onderzoek.

Het huidige project is gestart ten behoeve van het actieprogramma “Leiden op Leeftijd”, waar wordt gekeken naar gericht en duurzaam beleid voor het groeiende aantal senioren in Leiden. In dit actieplan worden op basis van de pijlers Wonen, Sociaal netwerk, Zorg en eHealth de opties besproken om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen, gezondheid onder senioren te verbeteren en inzicht te verkrijgen in de sociale behoeften van senioren. Ook wordt het gebruik van nieuwe technologieën om het welzijn van senioren te verbeteren aangestipt.

Om gericht beleid te maken en meer inzicht te verschaffen in vragen over wonen, gezondheid en zorg voor senioren is een vraag erg belangrijk: Wie zijn de senioren in Leiden? Dit rapport zal een antwoord geven op deze vraag.

1.2 Een iteratief proces

Voor dit onderzoek is als basis hetzelfde databestand gebruikt als voor de update van de clusteranalyse over het jaar 2019 op de volledige Leidse bevolking². Het eindproduct is het resultaat van een samenwerking tussen de gemeente Leiden en het CBS. Zo waren er meerdere iteraties nodig om te komen tot de uiteindelijke set van variabelen die gebruikt zijn in deze analyse. Zorgkosten, Wmo- en WLZ-gebruik en informatie over kinderen waren specifiek voor deze analyse van belang en zijn extra toegevoegd. Aan de andere kant waren er ook variabelen die voor ouderen minder belangrijk bleken en is gekozen om alleen de variabelen mee te nemen die van belang zijn voor maken van beleid. Daarnaast was het ook nodig om gezamenlijk keuzes te maken in het afbakenen van de onderzoekspopulatie. Beide partijen waren essentieel; het CBS met haar data en methodologie en de gemeente met haar expertise over de stad en haar inwoners.

De uitkomsten geven meer inzicht in de samenstelling van de populatie van inwoners van Leiden van 65 jaar en ouder en bieden een mooie basis voor verder gesprek. Naar behoefte kan de gemeente Leiden doelgericht verdiepvragen stellen.

¹ Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/23/senioren-in-eindhoven>

² Zie: https://dashboards.cbs.nl/v3/de_mensen_van/

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 omvat een beknopte beschrijving van de populatie, de variabelen en de gehanteerde methode en analyse. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 eerst de gehele populatie senioren beschreven, vervolgens worden de groepen besproken die uit de analyse naar voren kwamen. Deze groepen worden eerst algemeen besproken aan de hand van demografische kenmerken, inkomen, woonsituatie en zorggebruik. Dit stuk wordt afgesloten met een kaart waar per buurt het meest voorkomende cluster te zien is. Daarna wordt elk groep kort in een aparte paragraaf beschreven. Daarin komen opnieuw de demografische kenmerken, inkomen, de woonsituatie en zorggebruik van de personen in die groep naar voren. De paragrafen worden steeds afgesloten met een geografische weergave van de groepen. In hoofdstuk 4 worden mogelijke vervolgonderzoeken aangekaart. Tot slot worden de gebruikte bronnen en begrippen toegelicht. In de bijgevoegde tabel kan meer informatie gevonden worden over alle uitgelichte variabelen.

2. Onderzoeksbeschrijving

2.1 Populatie

De populatie bestaat uit alle mensen van 65 jaar en ouder die op 1 januari 2019 woonachtig waren in de gemeente Leiden en ingeschreven stonden in de Basis Registratie Personen (BRP).

2.2 Variabelen

Niet alle variabelen uit het onderzoek 'De mensen van Leiden, 2019' naar gehele de Leidse bevolking zijn ook in de analyses over de senioren meegenomen.

Er is een selectie gemaakt van de variabelen die in de originele clusteranalyse gebruikt zijn. Deze selectie is gemaakt op basis van samenhang tussen variabelen, missende data, relevantie voor beleid en voorkeuren van de gemeente Leiden. Als voorbeeld: Er werd door de gemeente aangekaart dat de groepen die gevonden waren bij de senioren in Eindhoven vrij veel man/vrouw labels hadden. De variabele geslacht werd voor beleid als minder relevant geacht en is daarom niet meegenomen. Ook was er voor sommige variabelen te weinig informatie. Onder de senioren was bijvoorbeeld bijna 80 procent van de opleidingen onbekend. Na evaluatie met de gemeente is daarom gekozen om een aantal variabelen uit het originele onderzoek niet mee te nemen.

Daarnaast zijn nog wel een paar variabelen toegevoegd specifiek relevant voor dit onderzoek naar de senioren van Leiden, namelijk: zorgkosten, gebruik van de wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), gebruik van wet langdurige zorg (WLZ), burgerlijke staat en de geografische afstand tot kinderen.

Uiteindelijk zijn de volgende variabelen zijn meegenomen:

Demografische kenmerken

- Leeftijd
- Huishoudpositie ten opzichte van de hoofdkostwinner
- Burgerlijke staat
- Afstand tot kinderen

Sociaaleconomische kenmerken

- Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van het huishouden

Wonen

- Hypotheekschuld
- Oppervlakte van de woning
- Eigendom van verblijfsobject: huur (woningcorporatie of overige verhuurder), koop of onbekend

Zorg

- Zorgkosten in het kader van de ZVW
- WLZ-gebruik
- Wmo-gebruik

Daarnaast is een aantal variabelen niet meegenomen in de analyse, vanwege hoge correlatie met andere variabelen, omdat de variabelen bij veel van de senioren onbekend waren of omdat ze niet relevant werden geacht voor beleid. Na het clusteren op basis van bovenstaande beperkte set aan variabelen, worden in de beschrijving van de resultaten per cluster nog een aantal aanvullende kenmerken meegenomen. Op deze manier konden de clusters nog gedetailleerder in beeld worden gebracht. Het ging om de volgende kenmerken:

Demografische kenmerken

- Geslacht
- Wijk/Buurt
- Type huishouden
- Herkomst anders dan Nederland (ten minste één ouder in het buitenland geboren)

Sociaaleconomische kenmerken

- Persoonlijk inkomen
- Belangrijkste inkomensbron
- Uitkering (Bijstand, bijstand elders verzorgenden, bijstandsuitkering adreslozen, overige bijstand, WWIK, IOAZ, IOAW, BBZ)
- Beginjaar uitkering (Bijstand, bijstand elders verzorgenden, bijstandsuitkering adreslozen, overige bijstand, WWIK, IOZA, IOAW, BBZ)
- Bedrijfstak

Wonen

- WOZ-waarde van de woning

Voor uitleg over deze begrippen en de onderliggende bronbestanden wordt verwezen naar de bijlage 'Bronbestanden en begrippen'.

2.3 Analyse

In dit exploratieve onderzoek is gekozen voor een clusteranalyse om de verschillende groepen senioren in de stad in kaart te kunnen brengen. Een clusteranalyse kan gezien worden als een data-exploratie (mining) tool die personen aan de hand van een aantal kenmerken in natuurlijke homogene groepen (clusters) verdeelt. Het idee is dat hiermee een natuurlijke samenhang tussen de variabelen wordt uitgelicht en hiermee wordt inzicht verkregen in verschillen tussen de verkregen groepen. De groepen en het aantal groepen zijn vooraf niet bekend. Het belangrijkste streven is om zoveel mogelijk gelijkheid binnen een groep te hebben en zoveel mogelijk verschil tussen de groepen.

Net zoals bij veel andere multivariate analyses heeft de keuze van de kenmerken die worden meegenomen invloed op het uiteindelijke resultaat. Daarom is het belangrijk dat er goed is nagedacht over welke kenmerken wel en niet moeten worden meegenomen in de analyse.

Voor dit onderzoek is er specifiek gekozen voor een KAMILA (KAy-means for MIxed LARge data) clusteranalyse. Er is voor deze methode gekozen omdat dit algoritme de volgende voordelen heeft:

- Het kan omgaan met zowel categorische als continue variabelen
- Het kan met grote databestanden omgaan.

Als onderdeel van dit onderzoek is KAMILA vergeleken met andere clusteralgoritmes en is KAMILA op basis van de scheiding tussen groepen en homogeniteit binnen groepen het beste gebleken.

Het grote voordeel van de clusteranalyse is dat de methode zich goed leent voor deze exploratieve studie. Er zijn echter ook wat nadelen te benoemen. Het is belangrijk om het vooral te zien als een beschrijvende analyse voor een specifiek onderzoeksgebied. Verder zijn de variabelen die gebruikt worden in een clusteranalyse erg bepalend voor de uitkomst. Het toevoegen of weghalen van relevante variabelen kan een grote impact hebben op de uitkomsten van de analyse. Daarom is het van groot belang dat de impact van elke keuze goed bekeken wordt. Om die reden is de analyse in dit geval in fases uitgevoerd en werden de tussenresultaten steeds kritisch bekeken door zowel het CBS als gemeente Leiden.

Opgemerkt dient te worden dat de methode weliswaar streeft naar zoveel mogelijk homogeniteit binnen de groepen, maar dat dit meestal niet voor 100 procent haalbaar is. Zo kan er in een groep waarin de gemene deler het 'hebben van een partner' is, toch een alleenstaande zitten. Dit komt dan doordat de alleenstaande en de andere personen binnen deze groep toch heel veel gelijkenissen vertonen op andere variabelen. Mensen zijn immers niet in te delen in 100 procent homogene groepen.

3. Resultaten

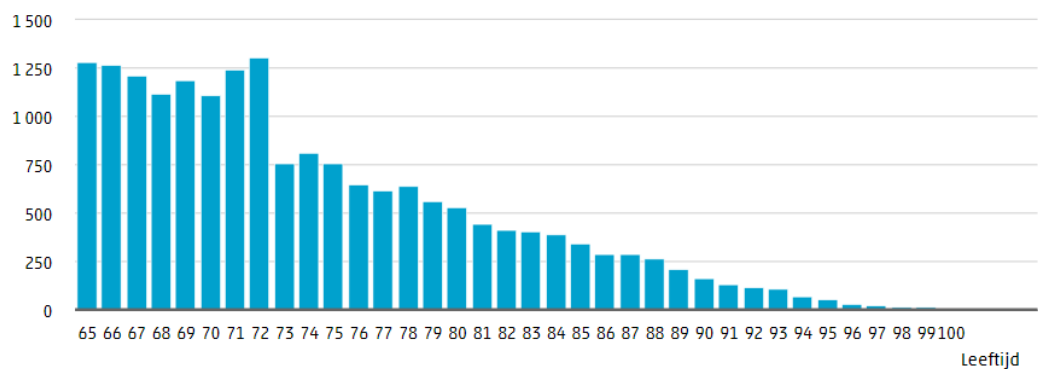
3.1 Senioren in Leiden

In totaal wonen er op 1 januari 2019 18 880 personen van 65 jaar en ouder in Leiden. In deze paragraaf worden kort de belangrijkste kenmerken van alle senioren in Leiden besproken.

Demografische kenmerken

De gemiddelde leeftijd van alle senioren in Leiden is 74,2 jaar. De leeftijd blijft qua aantal redelijk constant tot 73 jaar, vanaf daar neemt het aantal senioren af naarmate de leeftijd toeneemt (zie figuur 3.1.1).

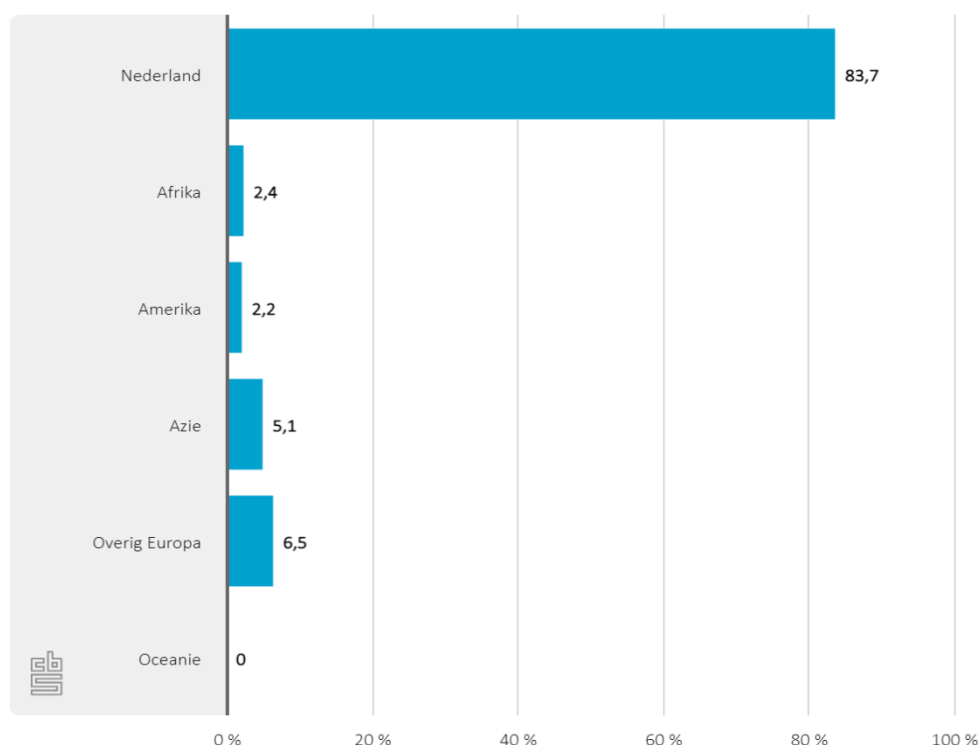
3.1.1 Leeftijdsverdeling van alle senioren in Leiden, 2019

Van alle senioren in Leiden is 47 procent man en 53 procent vrouw. Ongeveer 84 procent van de totale populatie heeft een Nederlandse achtergrond. De grootste groep met een herkomst anders dan Nederlands is de groep 'Overig Europa'. Hier is het percentage ongeveer 7 procent. Daarnaast komt iets meer dan 5 procent uit Azië, ook ongeveer 2 procent komt uit Afrika en ook ongeveer 2 procent uit Amerika (zie figuur 3.1.2).

Meer dan de helft van de senioren, namelijk 56 procent is gehuwd; een vergelijkbaar percentage, 58 procent, woont samen met een partner. 21 procent is verweduwd. Verder is 14 procent gescheiden en 10 procent ongehuwd. 62 procent van de senioren heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand, hemelsbreed.

3.1.2 Verdeling van herkomst van alle senioren in Leiden, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijk inkomen van alle senioren van Leiden is 21 duizend euro. Het mediane gestandaardiseerd huishoudinkomen van alle senioren van Leiden ligt hoger met 25,1 duizend euro. Bijna alle senioren hebben als voornaamste inkomstenbron de pensioenuitkering, dit is met 93 procent ruim de grootste categorie. 3 procent van de senioren ontvangt een andere vorm van uitkering, waarvan bijna iedereen een bijstandsuitkering ontvangt. Van alle senioren heeft nog 3 procent een baan als werknemer. Slechts één procent van de senioren heeft nog inkomsten als zzp'er. De senioren die werken, vallen voornamelijk onder de bedrijfstakken 'Overheid en Zorg', 'Zakelijke dienstverlening' en 'Handel, vervoer en horeca'. Waar 'Overheid en Zorg' de grootste categorie is met bijna 2 procent van de senioren.

Woonsituatie en autobezit

Iets meer dan de helft van de senioren woont in een koopwoning. Verder heeft bijna 36 procent een woning van een woningcorporatie en 12 procent van de senioren heeft een huurwoning van overige verhuurders. Van alle senioren is de mediane WOZ-waarde 251 duizend euro en de mediane oppervlakte 93 vierkante meter. Iets meer dan de helft van de senioren, 53 procent, is niet in het bezit van een auto.

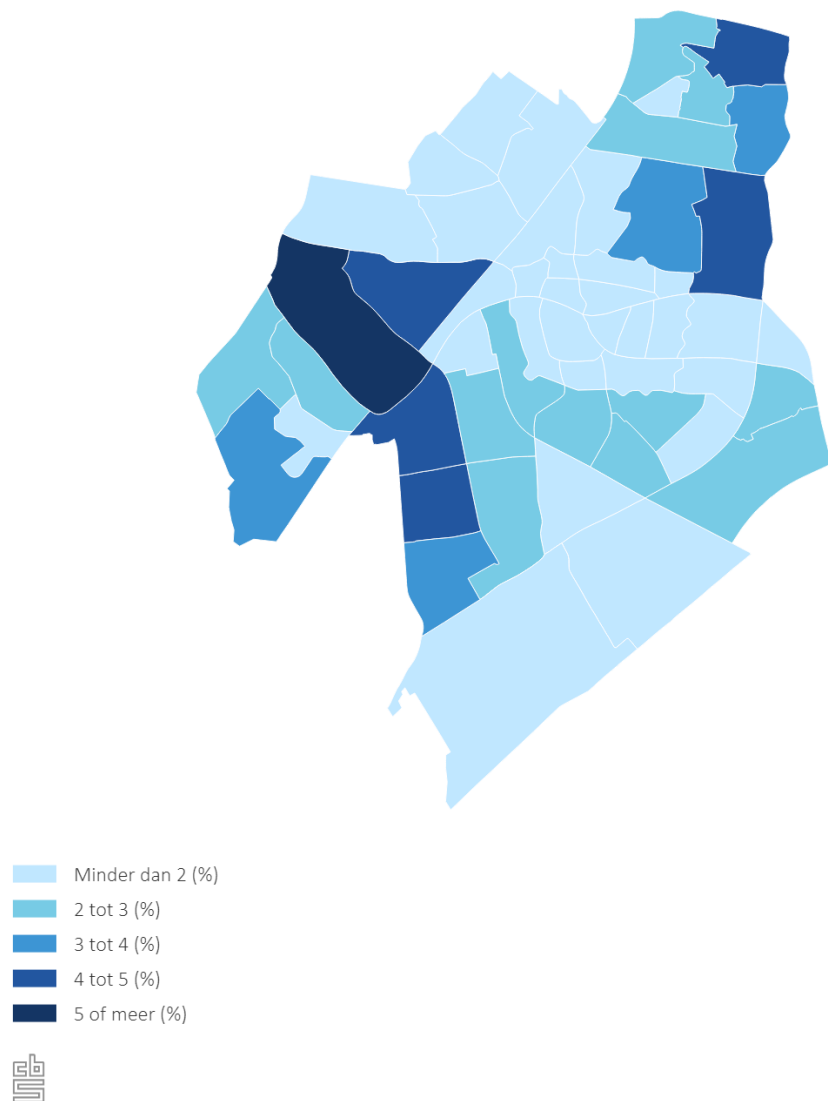
Zorggebruik

De mediane zorgkosten van alle senioren in Leiden is 1,7 duizend euro per jaar. De meeste kosten worden gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. Van alle senioren in Leiden maakt 13 procent gebruik van de Wmo. 6 procent van alle senioren in Leiden maakt gebruik van de WLZ.

Buurtten

In figuur 3.1.3 is de verdeling van alle senioren te zien in de buurten van Leiden als percentage op het totaal aantal senioren. Van alle senioren wonen de meesten in de buurten Hoge Mors (5 procent), Lage Mors (5 procent), De Kooi (4 procent), Fortuinwijk-Noord (4 procent) en Boshuizen (4 procent).

3.1.3 Percentage senioren ten opzichte van alle senioren in Leiden naar buurt, 2019

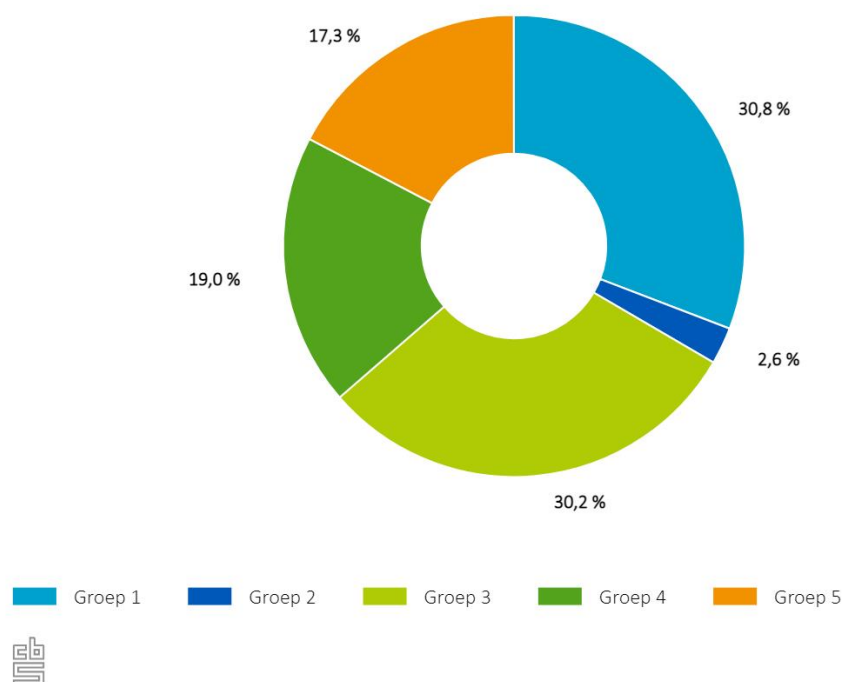
3.2 Uitkomsten van de analyse

Uit de clusteranalyse zijn de volgende vijf groepen gekomen:

- Groep 1: Welvarende senior in een koopwoning met hypotheek
- Groep 2: Senior in een institutioneel huishouden
- Groep 3: Jongere, minder welvarende senior met een corporatiewoning
- Groep 4: Welvarende senior in een koopwoning zonder hypotheek
- Groep 5: Verweduwde, zorgbehoevende senior

De belangrijkste overeenkomsten en verschillen van de groepen worden in deze paragraaf beschreven. Figuur 3.2.1 laat de verdeling van de senioren over de groepen zien. Er is één kleine groep, twee middelgrote groepen en twee grote groepen.

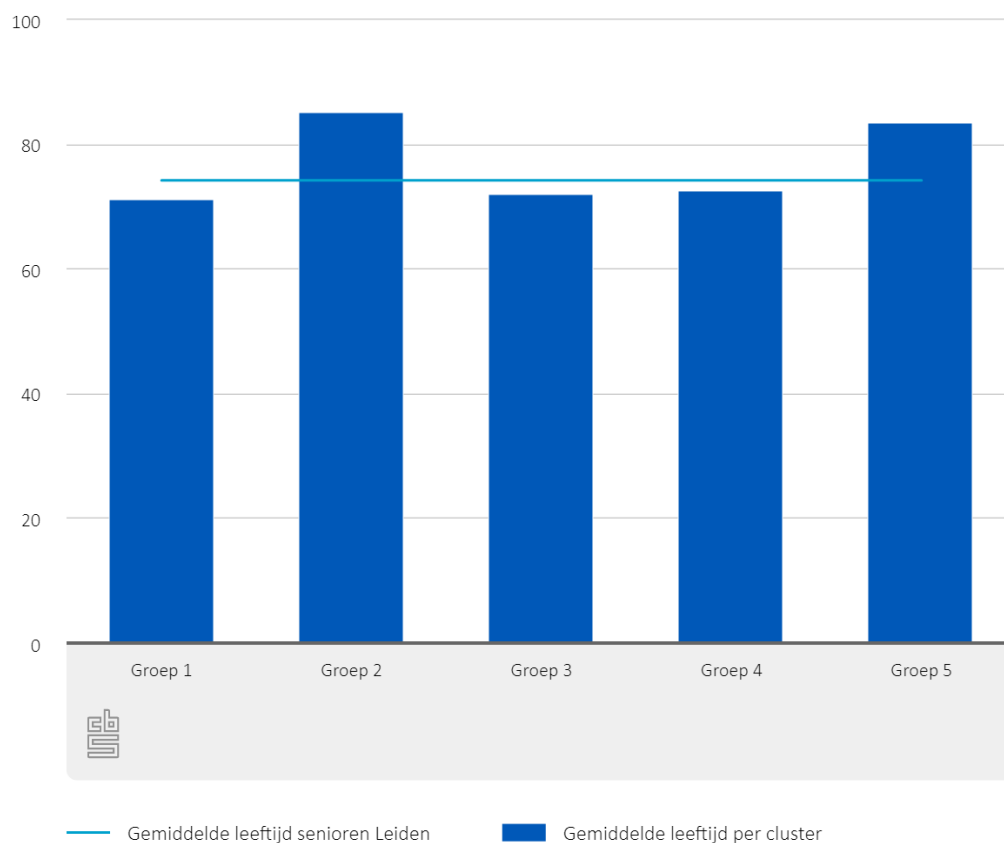
3.2.1 Groepen als percentage van alle senioren in Leiden, 2019

Demografische kenmerken

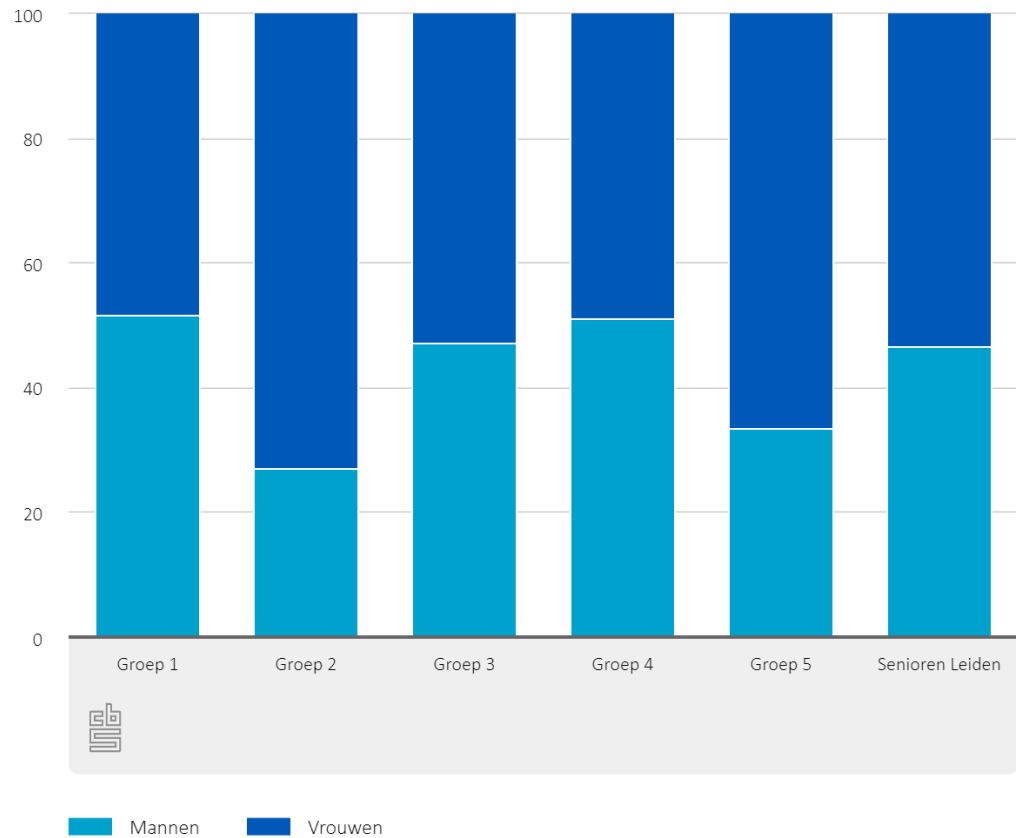
De gemiddelde leeftijd van alle senioren is 74,2 jaar. In figuur 3.2.2 is te zien die groep 2 en 5 ruim boven de gemiddelde leeftijd zitten. Groep 1, 3 en 4 zitten juist iets onder de gemiddelde leeftijd. Groep 1 heeft gemiddeld de jongste leeftijd van alle groepen.

3.2.2 Gemiddelde leeftijd per groep vergeleken met het gemiddelde van alle senioren in Leiden, 2019

In figuur 3.2.3 is de verdeling van mannen en vrouwen te zien van alle groepen en van alle senioren. Bij alle senioren zijn er iets meer vrouwen dan mannen. Groep 1, 3 en 4 zijn redelijk vergelijkbaar qua man/vrouw verdeling, ook met de senioren over het algemeen. Opvallend is dat in groep 2 en 5, waar de gemiddelde leeftijd hoger ligt, ook meer vrouwen zijn.

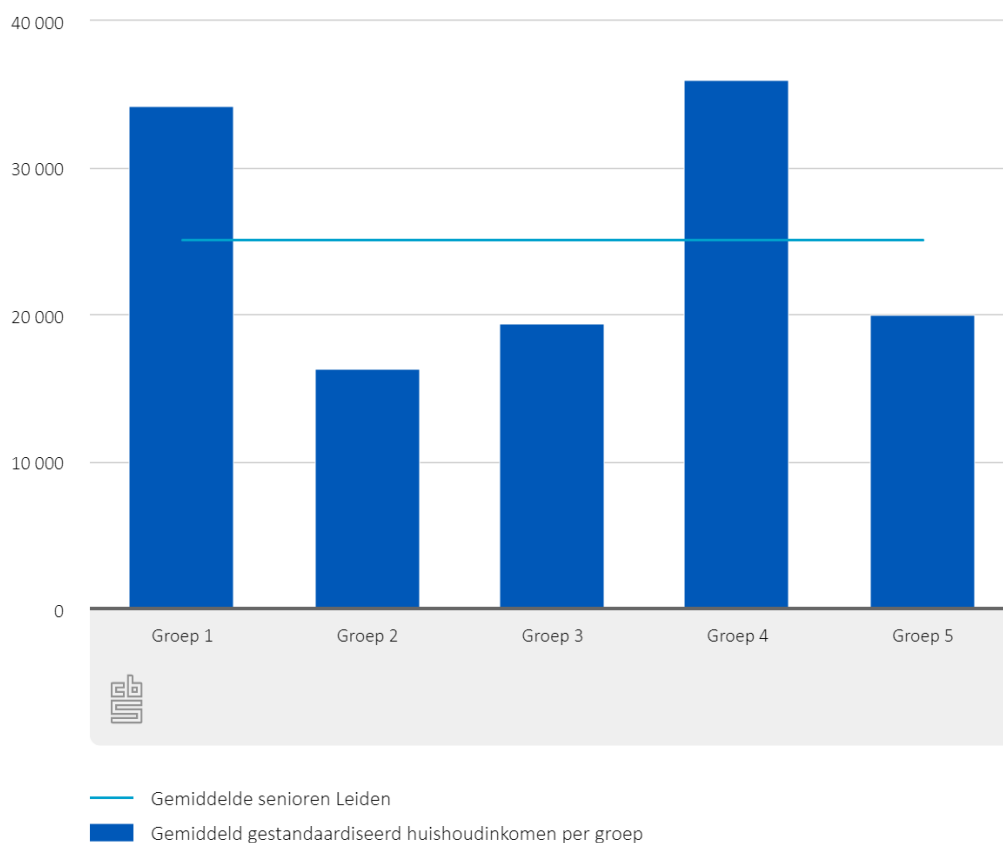
3.2.3 Geslacht per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

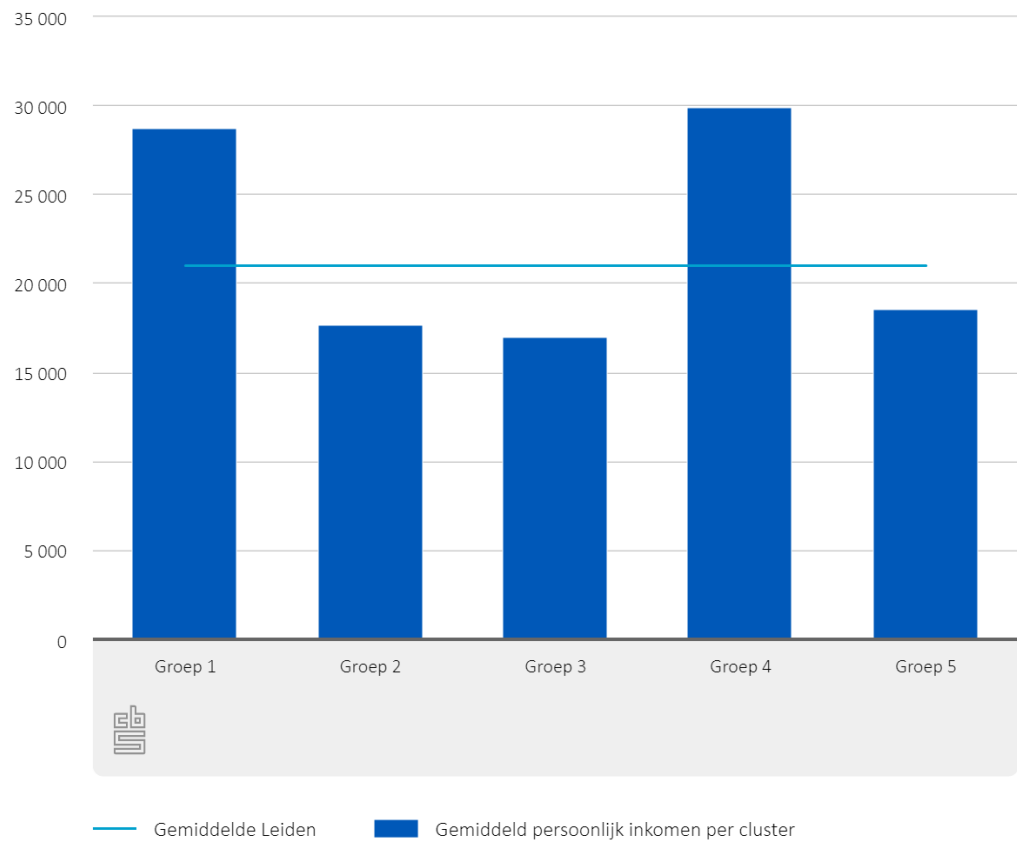
Inkomen

In figuur 3.2.4 is het gestandaardiseerd huishoudinkomen voor alle groepen en alle senioren in Leiden te zien, in figuur 3.2.5 is het persoonlijk inkomen voor alle groepen en alle senioren in Leiden te zien. Qua inkomen is het patroon tussen huishoudinkomen en persoonlijk inkomen vergelijkbaar, groep 1 en 4 bevatten de senioren met de hoogste inkomens. In groep 2 is het gestandaardiseerd huishoudinkomen het laagst, terwijl de senioren in groep 3 het laagste persoonlijke inkomen hebben.

3.2.4 Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen per groep vergeleken met alle senioren, 2019

3.2.5 Gemiddeld persoonlijk inkomen per groep vergeleken met alle senioren, 2019

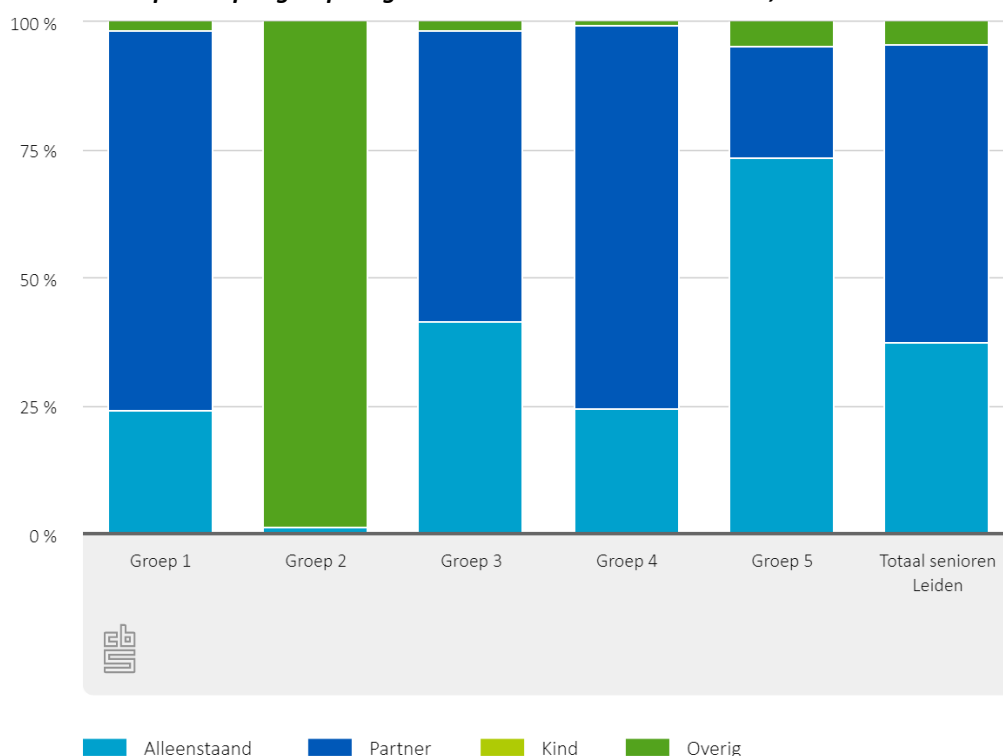
Categorische variabelen meegenomen in de analyse

In figuur 3.2.6 tot en met 3.2.11 zijn de verdelingen van de categorische variabelen te zien die zijn meegenomen in de analyse. Er valt op die groep 1 en 4 op de meeste variabelen vergelijkbaar zijn.

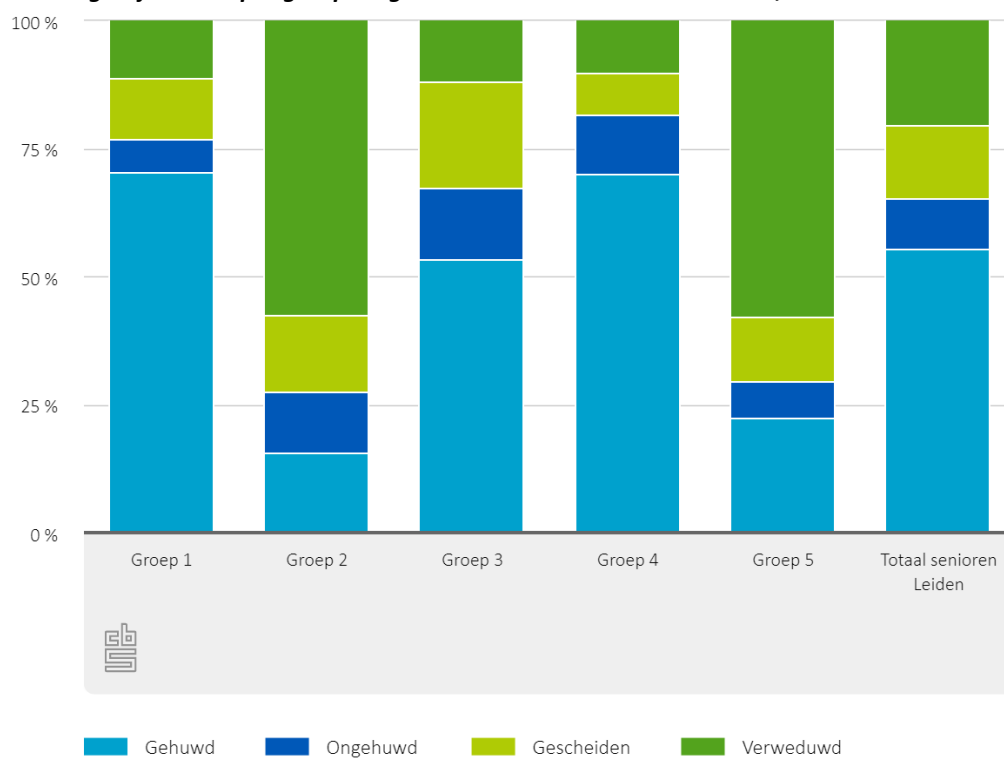
Huishoudpositie en burgerlijke staat

In figuur 3.2.6 en figuur 3.2.7 is de verdeling van huishoudpositie en burgerlijke staat te zien. In groep 1, 3 en 4 is meer dan de helft van de senioren gehuwd. In groep 2 en 5 is te zien dat meer dan de helft van de senioren verweduwd is, dit lijkt logisch gezien de hogere leeftijd in deze groepen. Opvallend is dat in groep 2 bijna iedereen de huishoudpositie overig heeft (leden van een institutioneel huishouden vallen daaronder). Verder is in groep 1 en 4 75 procent partner in een paar en is het percentage alleenstaand het hoogst in groep 5.

3.2.6 Huishoudpositie per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

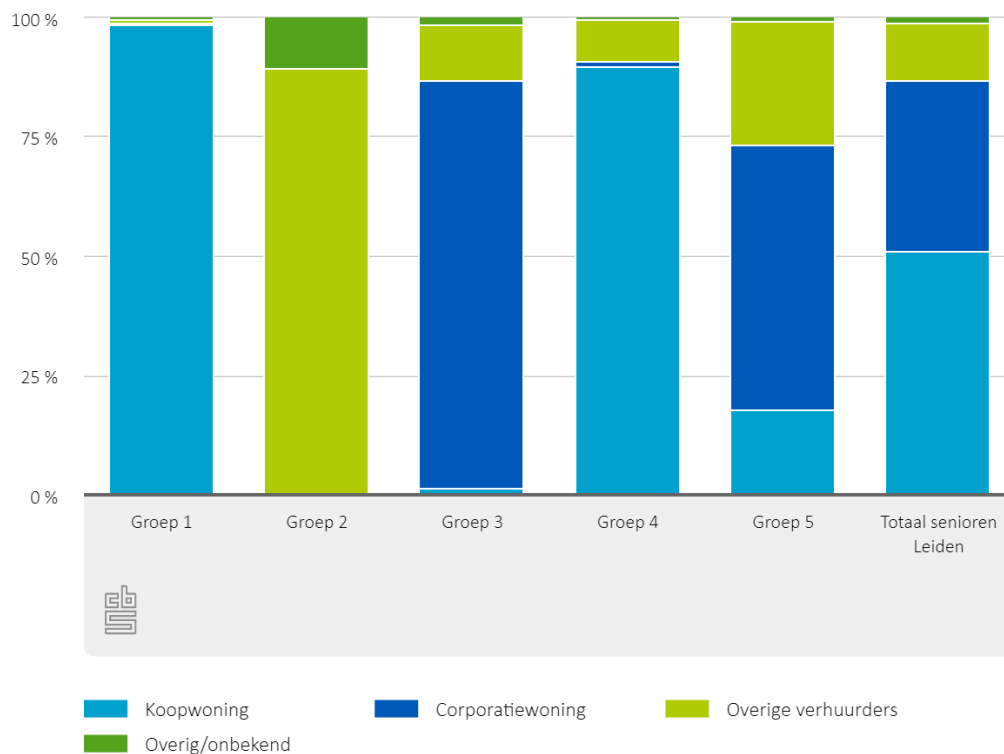
3.2.7 Burgerlijke staat per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

Woningeigendom

In figuur 3.2.8 is de verdeling van woningeigendom per groep en in totaal in Leiden te zien. In groep 4 is te zien dat er nog een aantal senioren is die in de vrije huursector een woning hebben, terwijl in groep 1 bijna iedereen een koopwoning heeft. Groep 3 bevat bijna alleen senioren met een huurwoning, waarvan het overgrote deel van een woningcorporatie. Groep 5 heeft ook grotendeels een huurwoning, waarbij ongeveer de helft in een corporatiewoning is. In groep 2 heeft bijna iedereen een huurwoning in de vrije sector, dit is dus in een institutioneel huishouden.

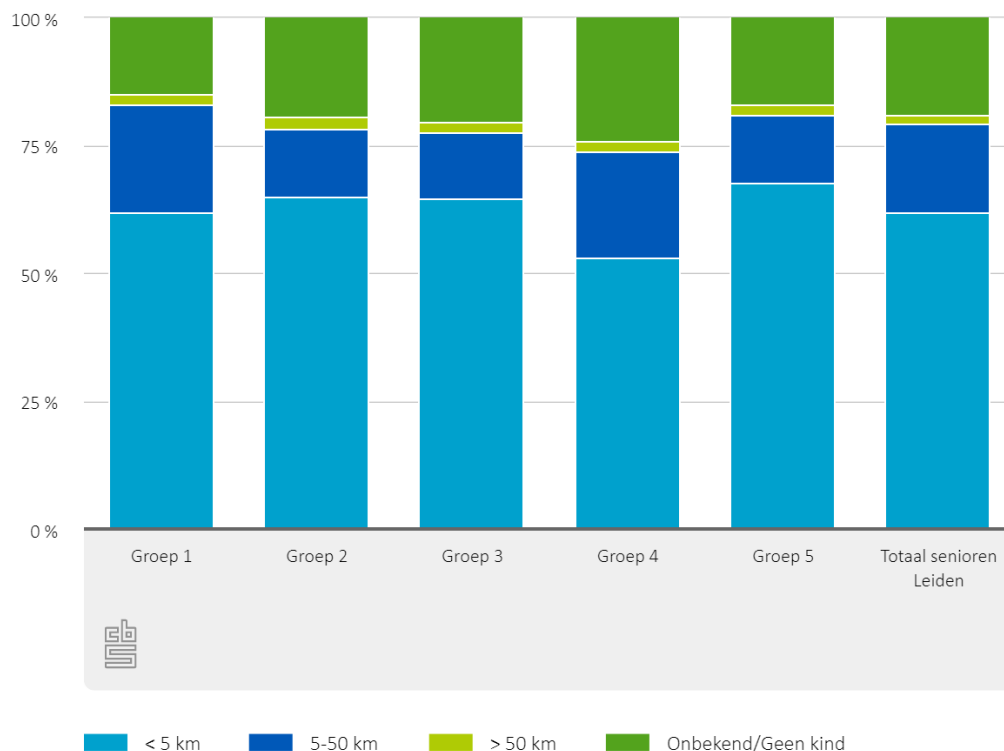
3.2.8 Woningeigendom per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

Geografische afstand tot kind

In figuur 3.2.9 is de verdeling van de hemelsbrede afstand tussen ouder en kind te zien. Hier valt op dat in groep 4 het percentage ouders met een kind dat op minder dan 5 kilometer afstand woont lager is dan in de rest van de groepen. In groep 1 en groep 5 is het percentage senioren met een kind het hoogst, in groep 5 wonen de meeste kinderen op minder dan 5 kilometer afstand.

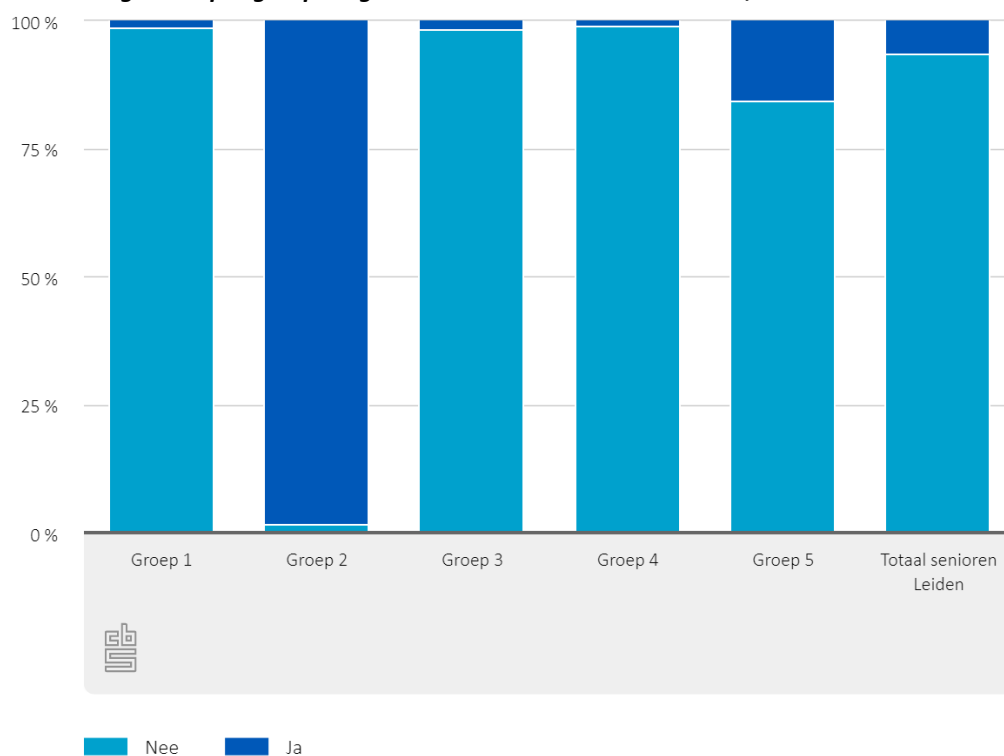
3.2.9 Afstand tot kind per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

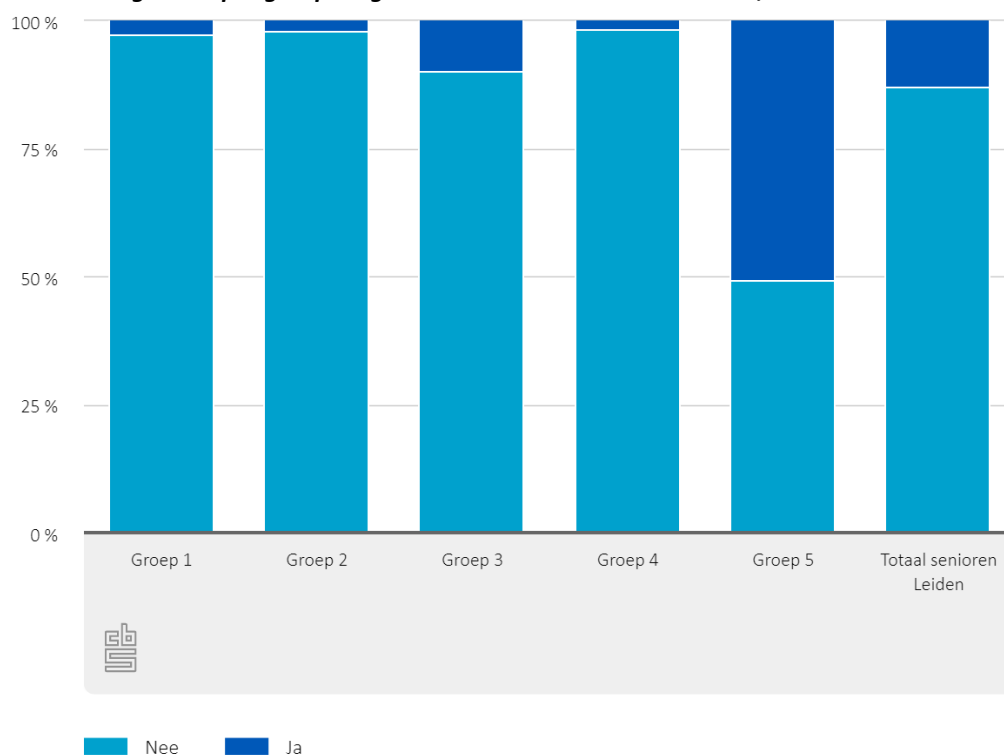
Wmo- en WLZ-gebruik

In figuur 3.2.10 en 3.2.11 is de verdeling van WLZ- en Wmo-gebruik per groep en van alle senioren van Leiden te zien. Het WLZ en Wmo-gebruik is het hoogst in een enkele groep. Voor WLZ is dat groep 2, voor Wmo is dat groep 5. Opvallend is dat in deze twee groepen de gemiddelde leeftijd het hoogst ligt.

3.2.10 WLZ-gebruik per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

3.2.11 Wmo-gebruik per groep vergeleken met alle senioren in Leiden, 2019

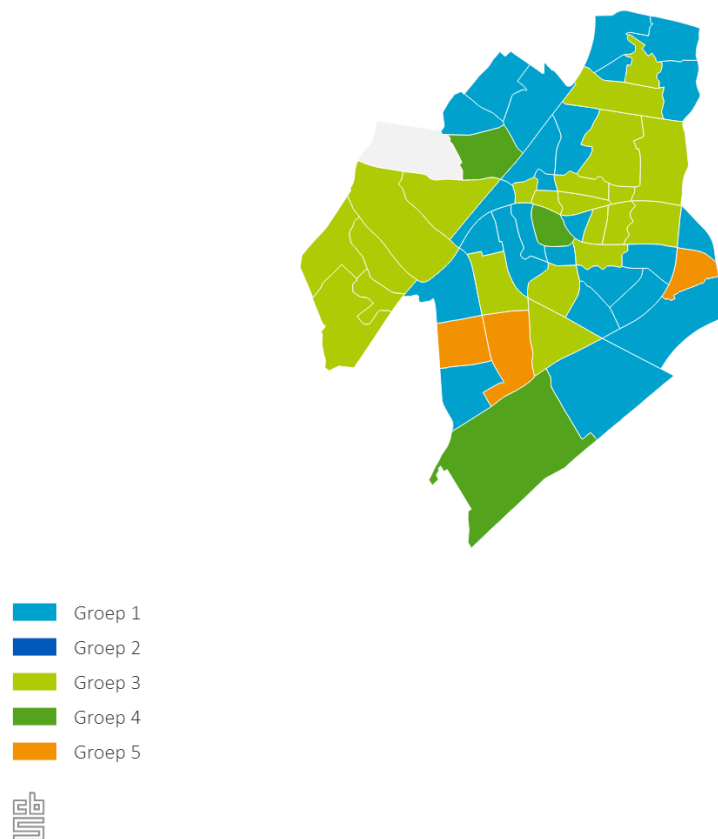
Verschillen tussen groepen

Te zien valt dat de groepen op een of meerdere variabelen uit elkaar liggen. De verschillen zijn vaak terug te vinden in zorggebruik, woningeigendom, inkomen, hypotheek of burgerlijke staat, of een combinatie van deze variabelen.

Meest voorkomend groep per buurt

Figuur 3.2.12 laat per buurt in Leiden de meest voorkomende groep zien. Groep 1 en 3 zijn in veel buurten het meest voorkomende groep. Dit zijn ook de grootste groepen. Groep 2 is in geen enkele buurt het meest voorkomende groep, dit komt waarschijnlijk doordat deze groep slechts 3 procent van de totale bevolking bevat.

3.2.12 Meest voorkomende groep per buurt onder senioren in Leiden. 2019

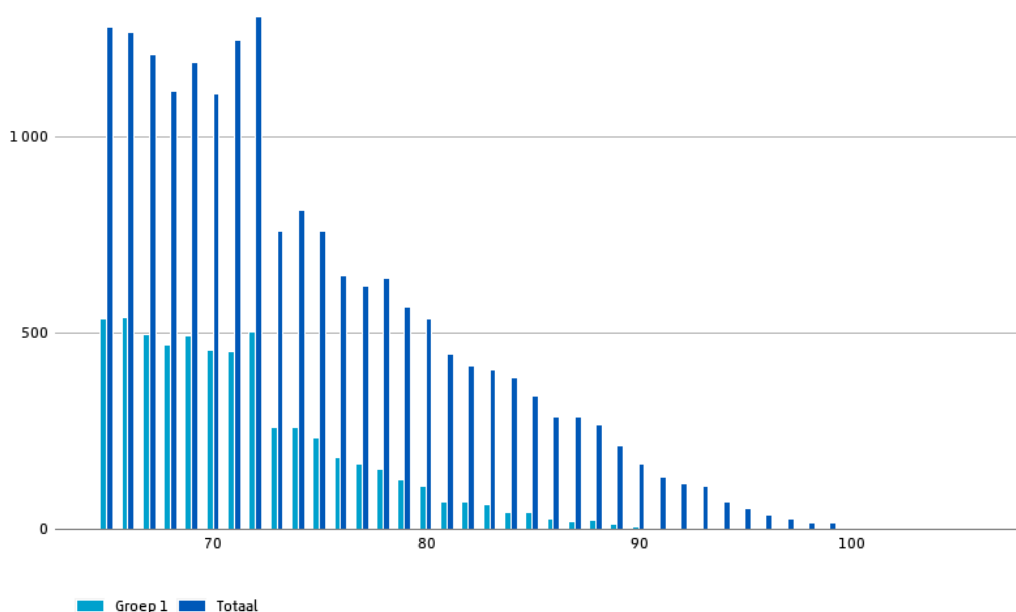
3.3 Groep 1: Welvarende senioren in een koopwoning met hypotheek

Groep 1 omvat 5 810 senioren, ongeveer 31 procent van het totaal. Het is hiermee de grootste groep. Kenmerkend voor deze groep is dat bijna iedereen van de senioren in deze groep woont in een koopwoning. Ongeveer 70 procent van deze groep is getrouwd en bijna driekwart woont samen met een partner. De meest opvallende eigenschap van deze groep is dat 100 procent van de senioren in deze groep een hypotheekschuld hebben op hun woning.

Demografische kenmerken

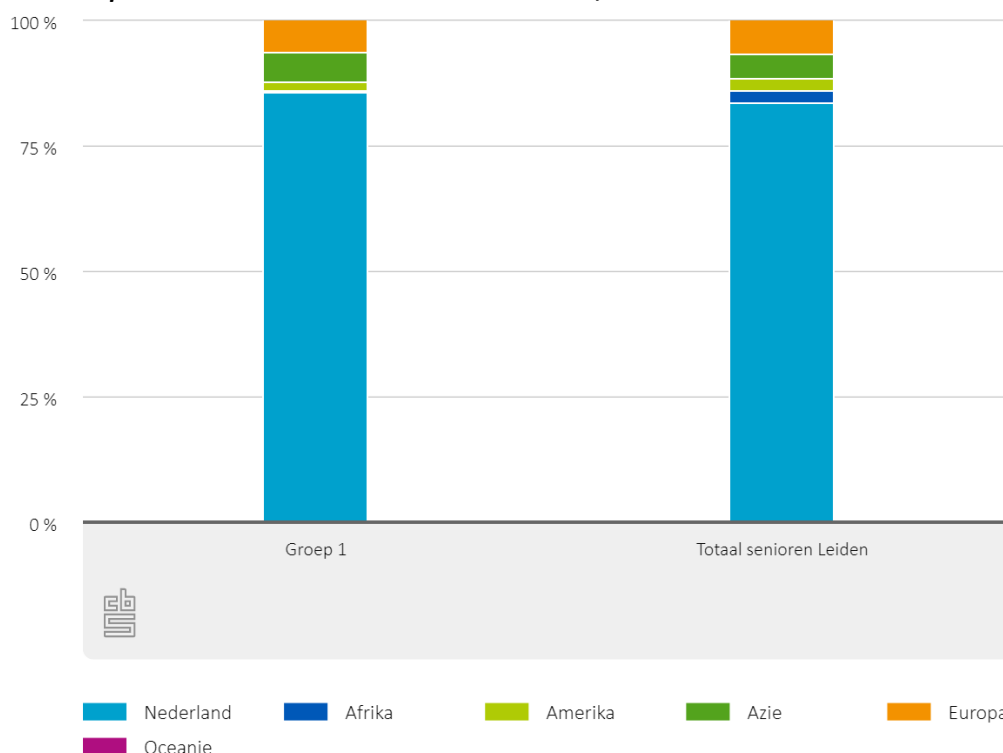
De gemiddelde leeftijd in deze groep is 71,3 jaar, jonger dan het gemiddelde van de senioren in Leiden. In figuur 3.3.1 is de leeftijdsverdeling te zien voor deze groep ten opzichte van alle senioren in Leiden. Meer dan de helft van deze groep is jonger dan 75 jaar oud.

3.3.1. Leeftijdsverdeling van groep 1 en alle senioren in Leiden, 2019

In deze groep zitten ongeveer evenveel vrouwen als mannen, 48 procent van de senioren in deze groep is vrouw. Dit is ongeveer 5 procent minder dan in geheel Leiden. In deze groep heeft 86 procent een Nederlandse achtergrond (Zie figuur 3.3.2). Net als bij de rest van de bevolking komt “Europa” het meest voor onder de senioren met een herkomst anders dan Nederland, opvallend is dat er een heel laag percentage senioren uit Afrika komt. In deze groep is ongeveer 70 procent getrouwd. Ongeveer 62 procent van de senioren in deze groep heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand.

3.3.2. Groep 1 en alle senioren in Leiden naar herkomst, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijke inkomen van deze groep ligt met 28,7 duizend euro boven de mediaan van Leiden. Het gestandaardiseerd huishoudinkomen ligt hoger dan het persoonlijk inkomen met een mediaan van 34,2 duizend euro. Zowel persoonlijk inkomen als gestandaardiseerd huishoudinkomen onder deze groep senioren zijn hoger dan gemiddeld. In deze groep ontvangt bijna niemand een uitkering, anders dan de algemene ouderdomswet (AOW). Dit is minder dan het gemiddelde in Leiden en het laagste van alle vijf de groepen.

Woningsituatie

98 procent van deze groep woont in een koopwoning. Zowel de mediane WOZ-waarde als de oppervlakte van de woning zijn in deze groep hoog in vergelijking met andere groepen, met een WOZ-waarde van 333 duizend euro en een oppervlakte van 111 vierkante meter. Alleen in groep 2 (senioren in een institutioneel huishouden) en groep 4 (welvarende senioren in een koopwoning zonder hypotheek) zijn deze waarden hoger.

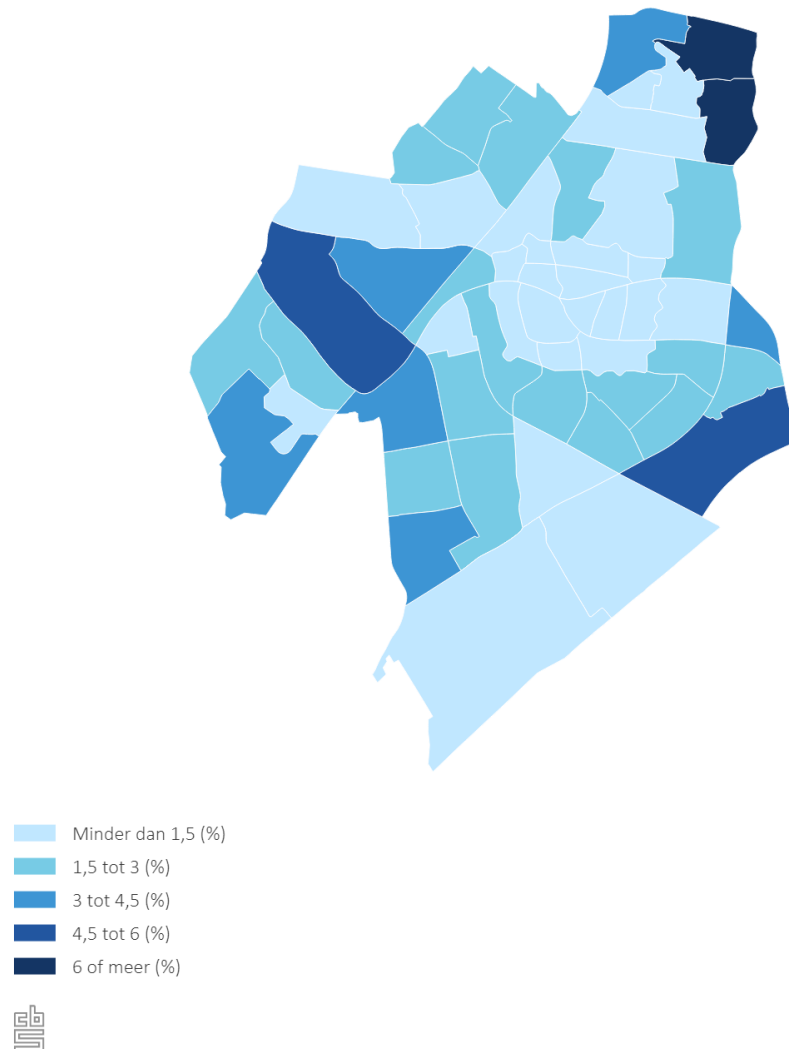
Zorggebruik

De mediane zorgkosten in deze groep in het kader van de ZVW zijn iets lager dan het gemiddelde onder alle senioren van Leiden, namelijk 1,3 duizend euro. De kosten worden net als over het algemeen onder de senioren in Leiden vooral gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. In deze groep gebruikt ongeveer 3 procent van de senioren de Wmo, minder dan gemiddeld onder de senioren in Leiden. In deze groep gebruikt ongeveer 1 procent WLZ, minder dan het gemiddelde van Leiden.

Buurten

Figuur 3.3.3 laat de verdeling van groep 1 zien in de buurten in Leiden. De meeste senioren uit deze groep wonen in de Zijlwijk-Zuid (6 procent) en Zijlwijk-Noord (7 procent).

3.3.3 Senioren uit groep 1 uitgesplitst naar buurt in Leiden, 2019

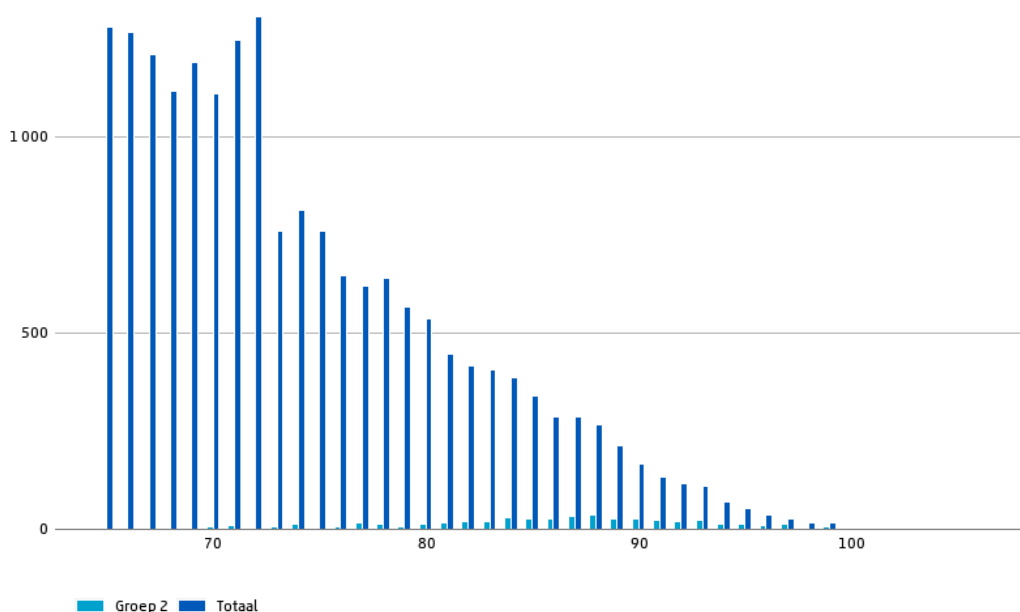
3.4 Groep 2: Senior in een institutioneel huishouden

Groep 2 omvat 490 senioren, ongeveer 3 procent van het totaal en is hiermee de kleinste groep. Kenmerkend voor deze groep is dat bijna 60 procent van de senioren verweduwd is en bijna 90 procent in het bezit is van een huurwoning in de vrije sector. De meest uitgesproken eigenschap van deze groep is dat 99 procent onderdeel uitmaakt van een institutioneel huishouden, hoogstwaarschijnlijk verpleeg- of verzorgingstehuizen.

Demografische kenmerken

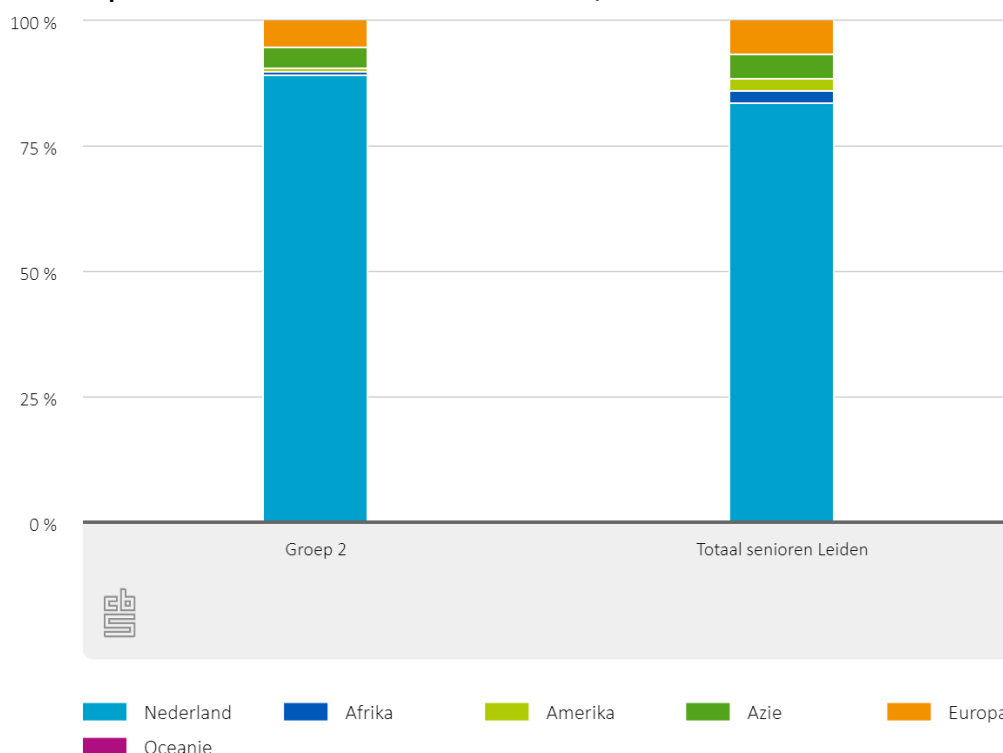
De gemiddelde leeftijd in deze groep is 85,2 jaar, meer dan 10 jaar ouder dan het gemiddelde in Leiden. In figuur 3.4.1 is de leeftijdsverdeling te zien voor deze groep ten opzichte van alle senioren in Leiden. Meer dan de helft van deze groep is ouder dan 85 jaar.

3.4.1. Leeftijdsverdeling van groep 2 en alle senioren in Leiden, 2019

In deze groep zitten meer vrouwen dan mannen, 73 procent van de senioren in deze groep is vrouw. Dit is 20 procent meer dan in geheel Leiden. Er is in deze groep een minder groot aandeel met een herkomst anders dan Nederland. In deze groep heeft 89 procent een Nederlandse achtergrond (Zie figuur 3.4.2). Net als bij de rest van de bevolking komen “Europa” en “Azië” het meest voor onder de senioren met een herkomst anders dan Nederland, opvallend is dat alle andere achtergronden een stuk minder voorkomen. In deze groep is ongeveer 58 procent verweduwd. Ongeveer 65 procent van de senioren in deze groep heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand.

3.4.2. Groep 2 en alle senioren in Leiden naar herkomst, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijke inkomen van deze groep ligt met 17,7 euro onder de mediaan van Leiden. Het gestandaardiseerd huishoudinkomen ligt lager dan het persoonlijk inkomen met 16,3 duizend euro. Gestandaardiseerd huishoudinkomen is het laagst in deze groep vergeleken met de andere groepen. Ook het persoonlijke inkomen ligt onder het gemiddelde van alle senioren in Leiden. In deze groep ontvangt ongeveer 1 procent een uitkering naast de AOW-uitkering. Dit is minder dan het gemiddelde in Leiden.

Woningssituatie

89 procent van deze groep woont in een huurwoning van overige verhuurders, in de gegevens van het CBS vallen verpleeg- en verzorgingstehuizen in deze categorie. Zowel de mediane WOZ-waarde als de oppervlakte van de woning zijn in deze groep het hoogst in vergelijking met alle andere groepen, met een WOZ-waarde van 1,368 miljoen euro en een oppervlakte van 2,7 duizend vierkante meter. Dit komt waarschijnlijk omdat voor deze waarden het gehele verpleeg- of verzorgingstehuis wordt meegenomen en niet de individuele appartementen.

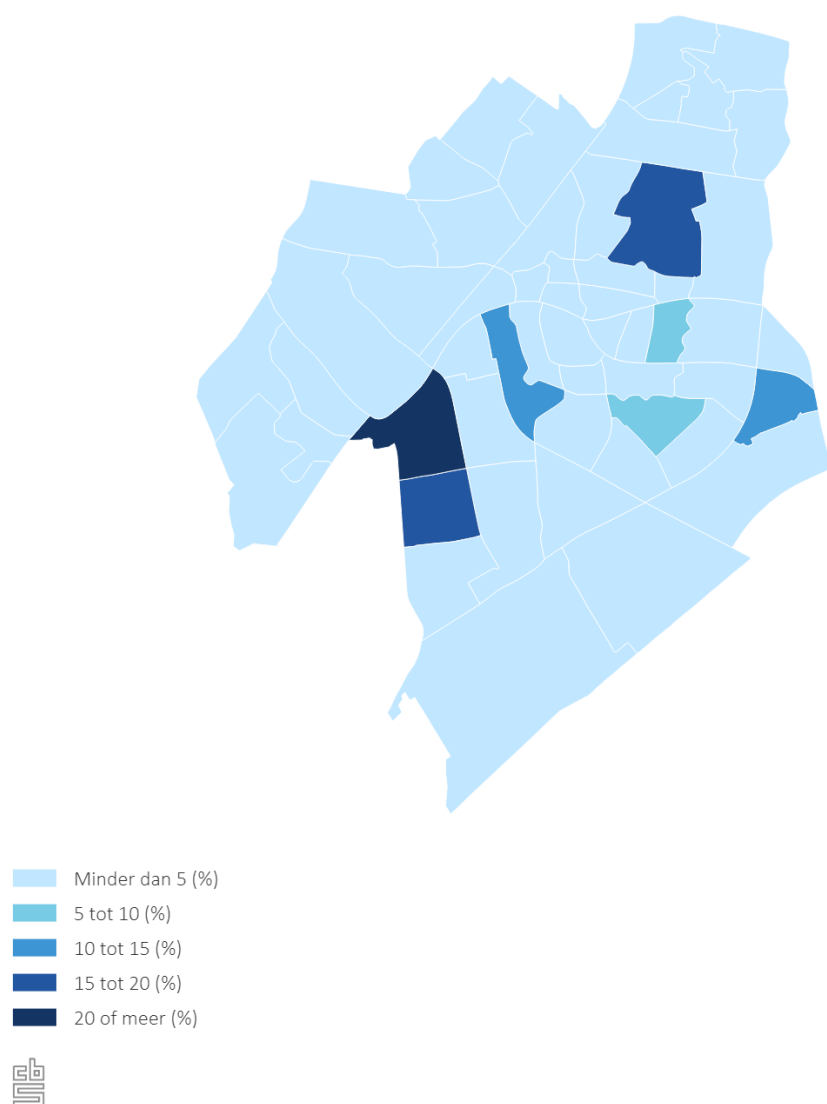
Zorggebruik

De mediane zorgkosten in deze groep met betrekking tot de ZVW zijn het laagst van alle groepen, namelijk 50 euro. Dit komt waarschijnlijk omdat de meeste gemaakte zorgkosten niet vallen onder de ZVW. De ZVW-zorgkosten worden net als over het algemeen onder de senioren in Leiden vooral gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. In deze groep gebruikt 2 procent van de senioren de Wmo, minder dan gemiddeld in Leiden. Wel gebruikt 98 procent WLZ, bijna iedereen in deze groep maakt dus aanspraak op langdurige zorg. Dit is logisch, gezien het feit dat een vergelijkbaar percentage leeft in een institutioneel huishouden.

Buurten

Figuur 3.4.3 laat de verdeling van groep 3 zien over de buurten in Leiden. Buurten waar senioren uit deze groep wonen zijn de Boshuizen (24 procent), Noorderkwartier (18 procent), Fortuinwijk-Noord (16 procent), Meerburg (14 procent), Vreewijk (11 procent), Burgemeesterwijk (8 procent) en Havenwijk-Zuid (7 procent). Dit zijn ook de buurten waar verpleeg- en verzorgingstehuizen te vinden zijn.

3.4.3. Senioren uit groep 2 uitgesplitst naar buurt in Leiden, 2019

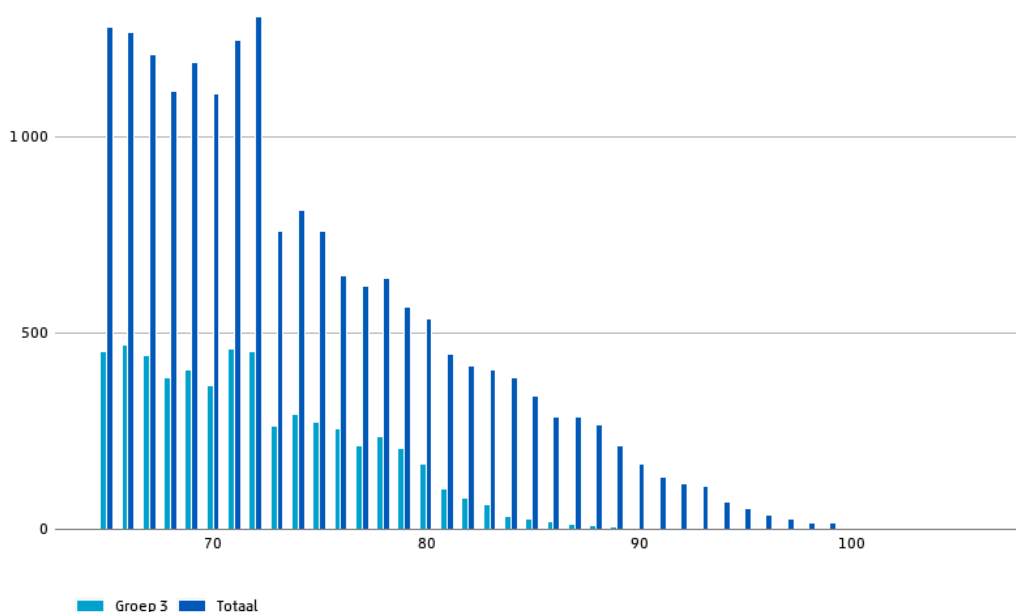
3.5 Groep 3: Jongere, minder welvarende senior met een corporatiewoning

Groep 3 omvat 5 690 senioren, 30 procent van het totaal. Kenmerkend voor deze groep is dat ongeveer 85 procent van de senioren leeft in een corporatiewoning. Ook ligt het inkomen van deze groep lager dan gemiddeld in Leiden, en zijn de mediane zorgkosten lager dan het gemiddelde onder alle senioren in Leiden.

Demografische kernmerken

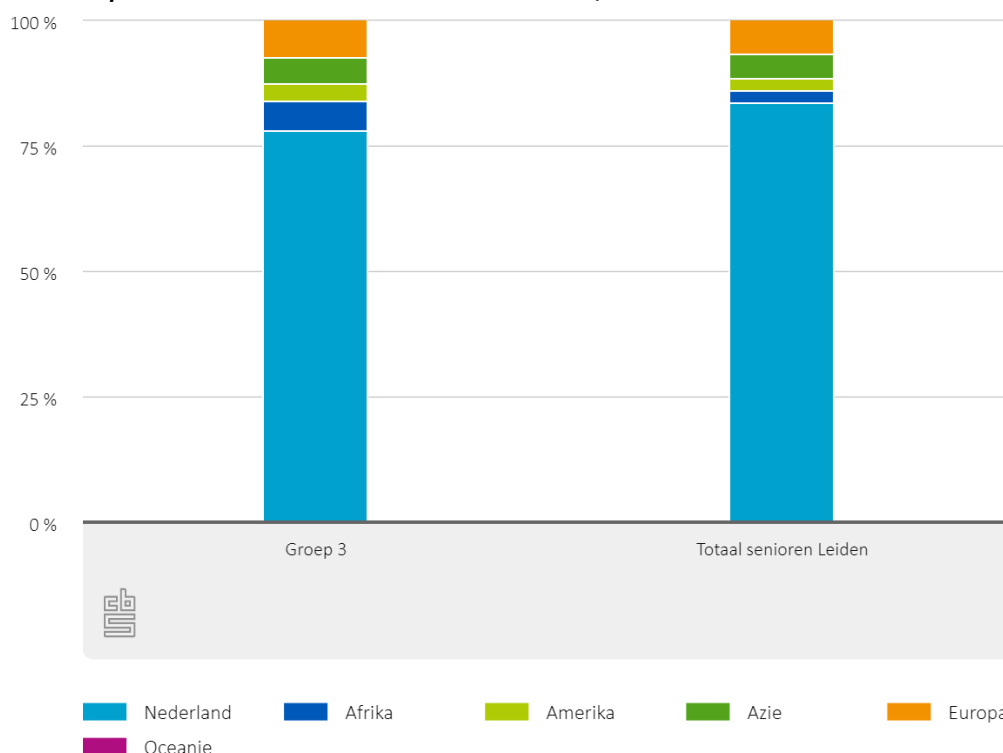
De gemiddelde leeftijd in deze groep is 71,9 jaar, jonger dan het gemiddelde in Leiden. In figuur 3.5.1 is de leeftijdsverdeling te zien voor deze groep ten opzichte van alle senioren in Leiden. Meer dan de helft van deze groep is jonger dan 75 jaar.

3.5.1. Leeftijdsverdeling van groep 3 en alle senioren in Leiden, 2019

In deze groep zitten evenveel vrouwen als mannen, 53 procent van de senioren in deze groep is vrouw. Dit is ongeveer 1 procent minder dan in geheel Leiden. Er is in deze groep een groter aandeel met een herkomst anders dan Nederland. In deze groep heeft 78 procent een Nederlandse achtergrond (Zie figuur 3.5.2). Net als bij de rest van de bevolking komt “Europa” het meest voor onder de senioren met een herkomst anders dan Nederland, opvallend is dat alle andere achtergronden meer voorkomen. De meest voorkomende herkomstgroepen na Nederlands en “Europa” zijn “Afrika” en “Azie”, met ongeveer 6 procent. In deze groep is ongeveer 54 procent getrouwd, 57 procent woont samen met een partner in een huis. Ongeveer 65 procent van de senioren in deze groep heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand.

3.5.2. Groep 3 en alle senioren in Leiden naar herkomst, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijke inkomen van deze groep ligt met 17 duizend euro onder de mediaan van Leiden. Het gestandaardiseerd huishoudinkomen ligt hoger dan het persoonlijk inkomen met 19,4 duizend euro. Zowel persoonlijk inkomen als gestandaardiseerd huishoudinkomen onder deze groep senioren zijn lager dan gemiddeld onder alle senioren in Leiden. Het persoonlijke inkomen ligt in deze groep het laagst van alle groepen. In deze groep ontvangt 7 procent een uitkering. Dit is meer dan het gemiddelde in Leiden en het hoogste van alle groepen.

Woningsituatie

85 procent van deze groep woont in een corporatiewoning. Zowel de mediane WOZ-waarde als de oppervlakte van de woning zijn in deze groep laag in vergelijking met andere groepen, met een WOZ-waarde van 183 duizend euro en een oppervlakte van 77 vierkante meter. Alleen in groep 5 (verweduwde, zorgbehoevende senior) zijn deze waarden lager.

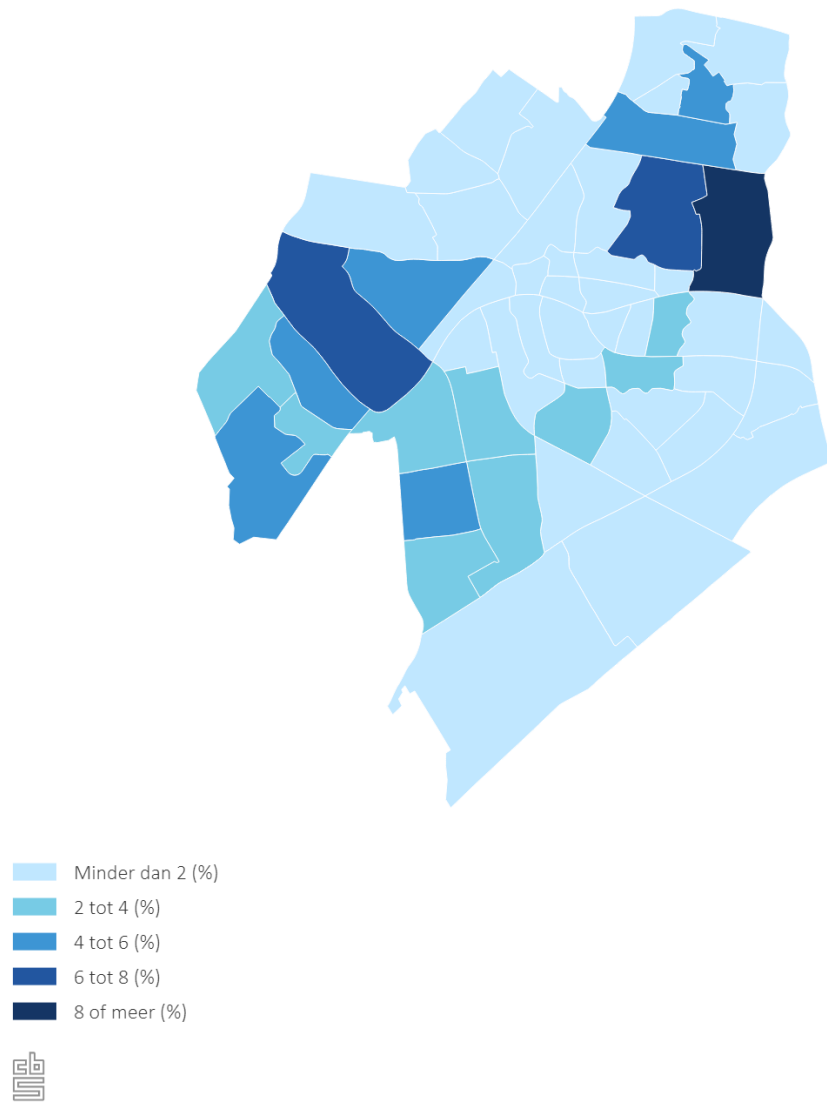
Zorggebruik

De mediane zorgkosten in deze groep met betrekking tot de ZVW zijn iets lager dan het gemiddelde onder alle senioren van Leiden, namelijk 1,4 duizend euro. De kosten worden net als over het algemeen onder de senioren in Leiden vooral gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. In deze groep gebruikt 10 procent van de senioren de Wmo, minder dan gemiddeld in Leiden maar wel hoog vergeleken met andere groepen. Op groep 5 na is het Wmo gebruik in deze groep het hoogst. In deze groep gebruikt 2 procent WLZ, minder dan het gemiddelde van Leiden.

Buurten

Figuur 3.5.3 laat de verdeling van groep 3 zien in de buurten in Leiden. De meeste senioren uit deze groep wonen in de Kooi (9 procent), gevolgd door het Noorderkwartier (6 procent) en de hoge Mors (6 procent).

3.5.3 Senioren uit groep 3 uitgesplitst naar buurt in Leiden, 2019

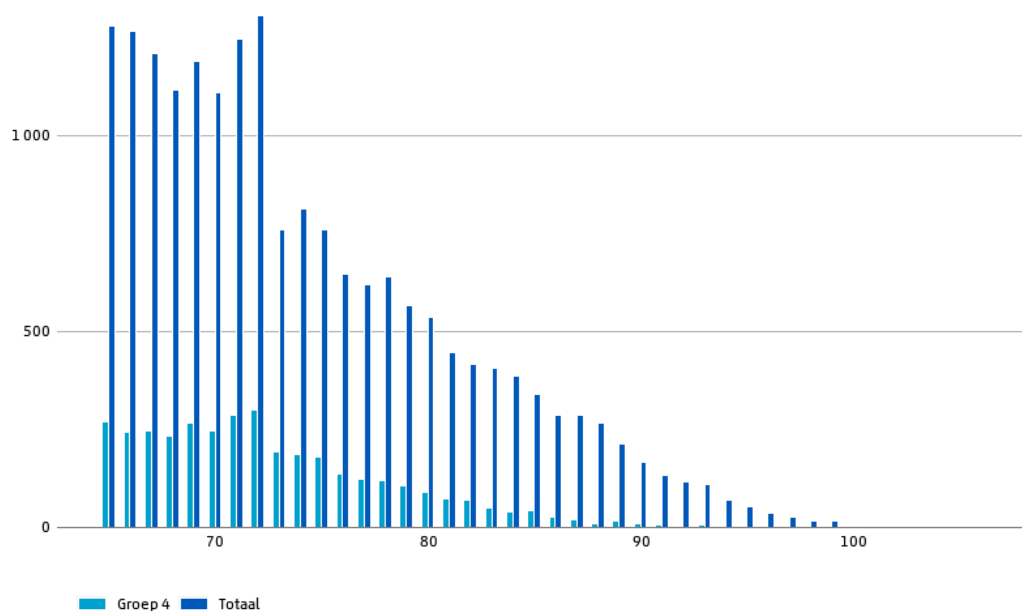
3.6 Groep 4: Welvarende senior in een koopwoning zonder hypotheek

Groep 4 omvat 3 590 senioren, 19 procent van het totaal. Kenmerkend voor deze groep is dat ongeveer 70 procent van de senioren gehuwd is en bijna 90 procent in het bezit is van een koopwoning. Driekwart van de senioren in deze groep wonen samen met een partner. De meest uitgesproken eigenschap van deze groep ten opzichte van groep 1 (welvarende senior in een koopwoning *met* hypotheek) is dat de mediane hypotheekschuld 0 euro is.

Demografische kenmerken

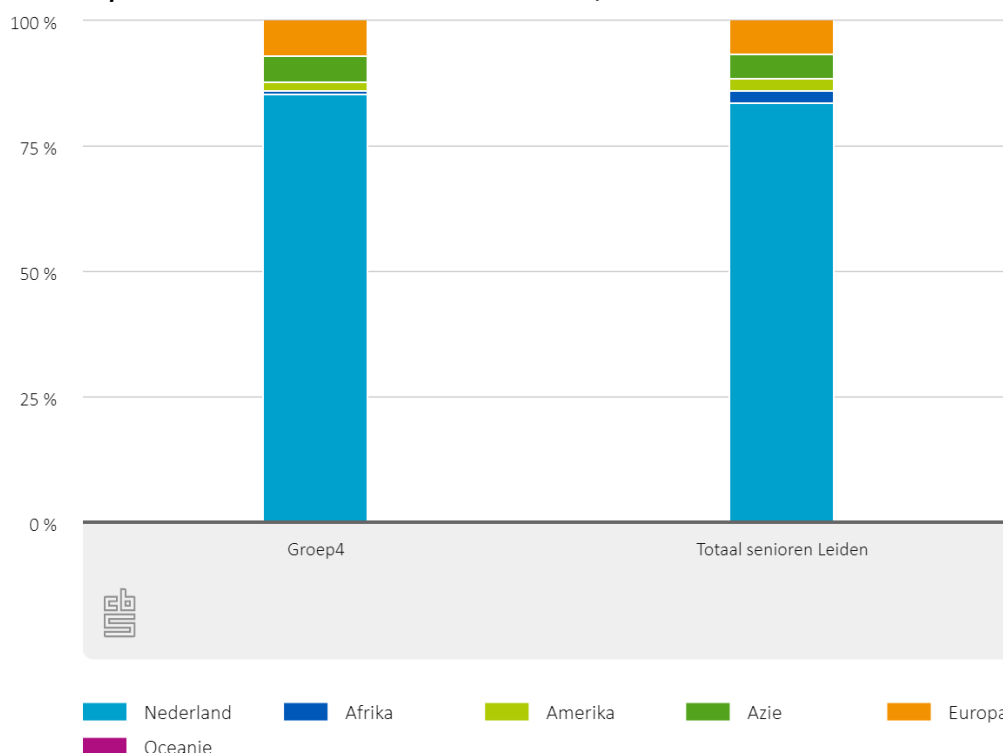
De gemiddelde leeftijd in deze groep is 72,5 jaar, ongeveer anderhalf jaar jonger dan het gemiddelde in Leiden. In figuur 3.6.1 is de leeftijdsverdeling te zien voor deze groep ten opzichte van alle senioren in Leiden. Meer dan de helft van deze groep is minder dan 75 jaar oud.

3.6.1. Leeftijdsverdeling van groep 4 en alle senioren in Leiden, 2019

In deze groep zitten ongeveer evenveel mannen als vrouwen, 49 procent van de senioren in deze groep is vrouw. Dit is ongeveer 5 procent minder dan in geheel Leiden. In deze groep heeft 86 procent een Nederlandse achtergrond (Zie figuur 3.6.2). Net als bij de rest van de bevolking komt “Europa” het meest voor onder de senioren met een herkomst anders dan Nederland, gevolgd door “Azië”. Opvallend is dat “Afrika” minder voorkomt. In deze groep is ongeveer 70 procent gehuwd. Ongeveer 53 procent van de senioren in deze groep heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand. Het aandeel senioren zonder kind is in deze groep het hoogst.

3.6.2. Groep 4 en alle senioren in Leiden naar herkomst, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijke inkomen van deze groep ligt met 30 duizend euro boven de mediaan van Leiden. Ook het gestandaardiseerd huishoudinkomen ligt hoger dan het gemiddelde met 35,9 duizend euro. Zowel het persoonlijk inkomen als het gestandaardiseerd huishoudinkomen zijn het hoogste van alle vijf de groepen. In deze groep ontvangt vrijwel niemand een uitkering, anders dan de AOW. Dit is onder het gemiddelde van alle senioren in Leiden.

Woningsituatie

Bijna 90 procent van deze groep heeft een eigen koopwoning. Zowel de mediane WOZ-waarde als de oppervlakte van de woning zijn in deze groep op een na het hoogst in vergelijking met andere groepen, met een WOZ-waarde van 349 duizend euro en een oppervlakte van 115 vierkante meter. Alleen de waarden van groep 2 (senioren in een institutioneel huishouden) liggen hoger.

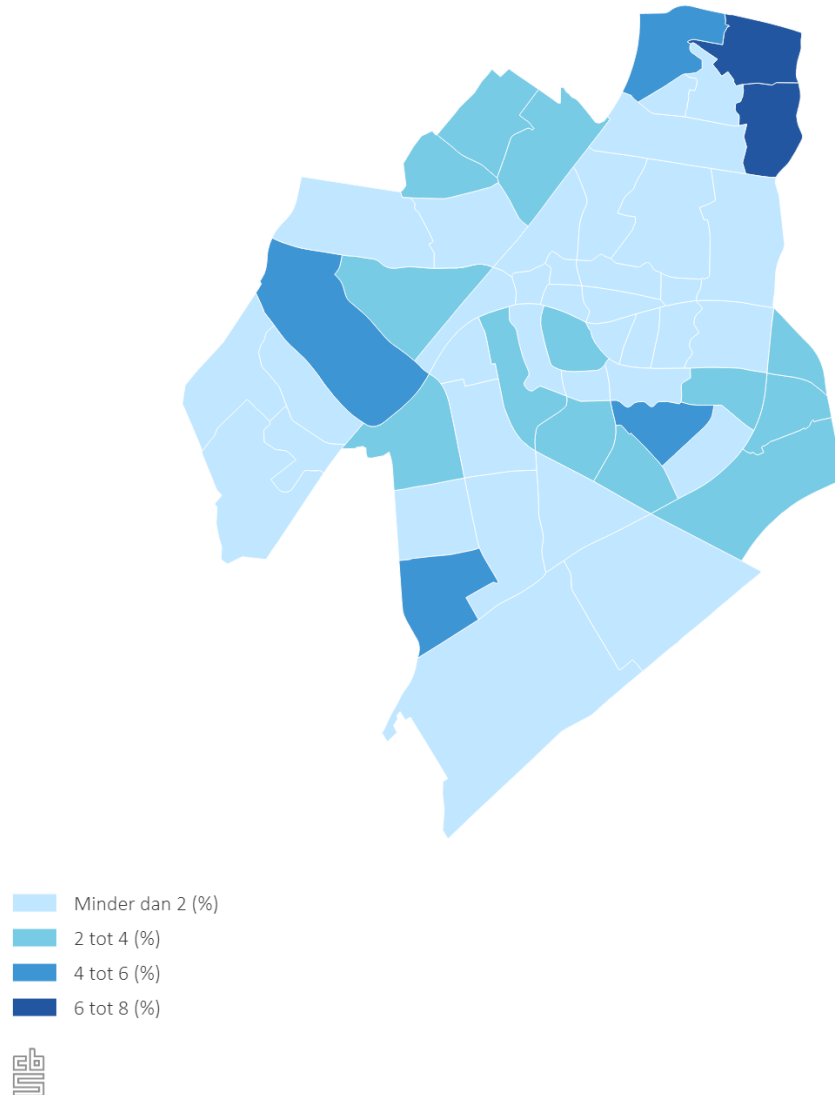
Zorggebruik

De mediane zorgkosten in deze groep met betrekking tot de ZVW zijn op groep 2 na het laagst van alle groepen, namelijk 1,1 duizend euro. De kosten worden net als over het algemeen onder de senioren in Leiden vooral gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. In deze groep gebruikt ongeveer 2 procent van de senioren de Wmo, dit is wederom het laagste percentage van alle groepen. Ook gebruikt 1 procent WLZ, ook dit is het laagste percentage WLZ-gebruikers van alle groepen.

Wijken en buurten

Figuur 3.6.3 laat de verdeling van groep 1 zien in de buurten in Leiden. Buurten waar senioren uit deze groep veel wonen zijn de Zijlwijk-Zuid (7 procent) en Zijlwijk-Noord (7 procent).

3.6.3 Senioren uit groep 4 uitgesplitst naar buurt in Leiden, 2019

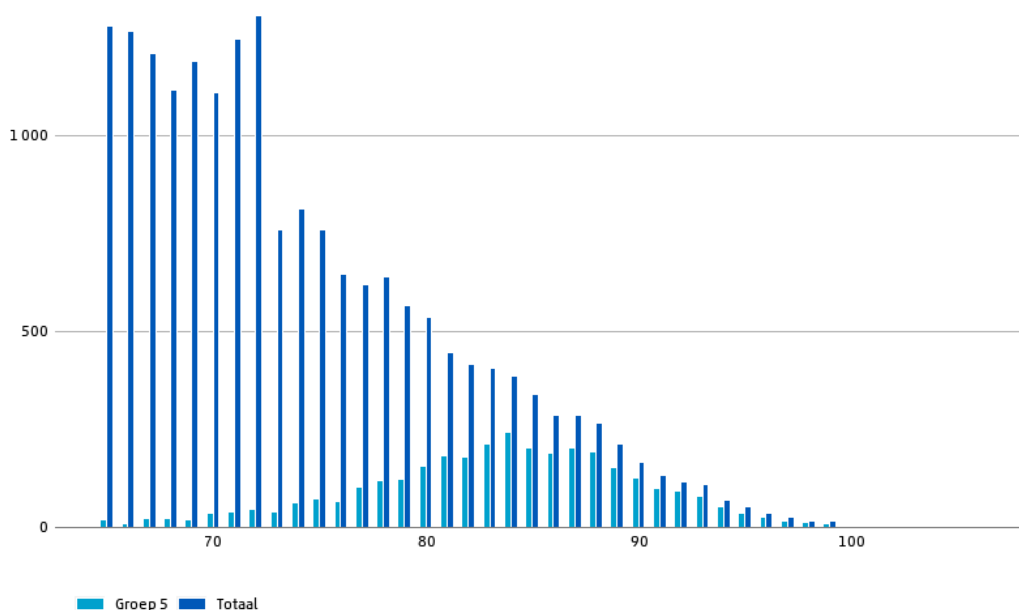
3.7 Groep 5: Verweduwde, zorgbehoevende senior

Groep 5 omvat 3 270 senioren, 17 procent van het totaal. Kenmerkend voor deze groep is dat meer dan 50 procent verweduwd is en een vergelijkbaar percentage in een corporatiewoning woont. De meest uitgesproken eigenschap van deze groep is dat de mediane zorgkosten ruim boven het gemiddelde liggen.

Demografische kernmerken

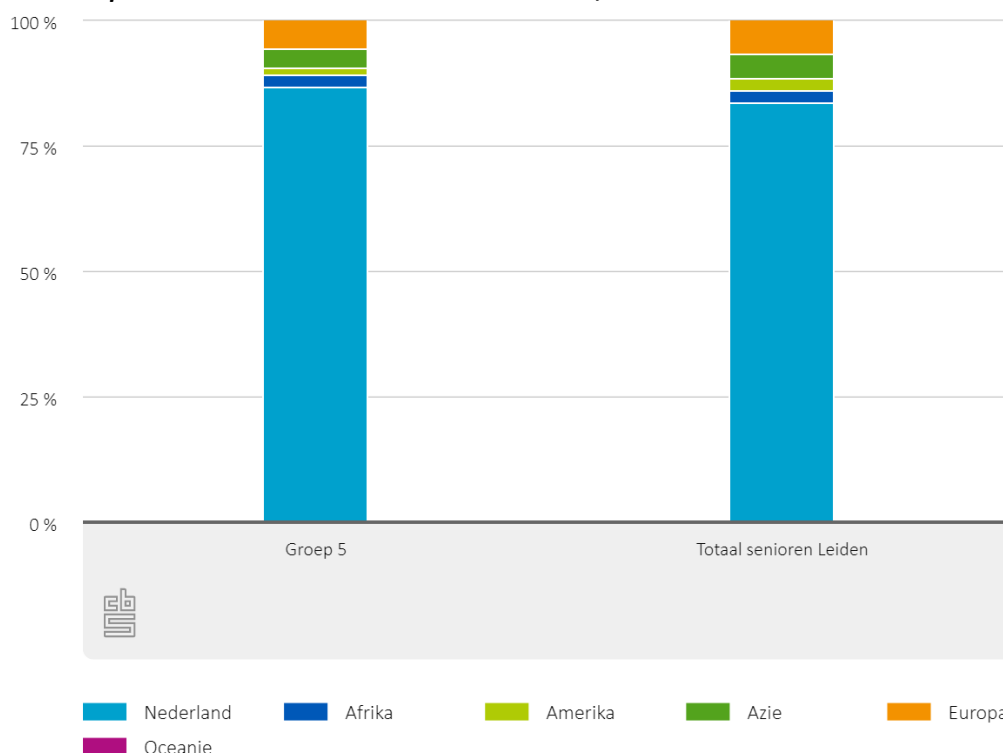
De gemiddelde leeftijd in deze groep is 83,5 jaar, bijna 10 jaar ouder dan het gemiddelde in Leiden. In figuur 3.7.1 is de leeftijdsverdeling te zien voor deze groep ten opzichte van alle senioren in Leiden. Meer dan de helft van deze groep is ouder dan 80 jaar.

3.7.1. Leeftijdsverdeling van senioren uit groep 5 tegenover alle senioren in Leiden, 2019

In deze groep zitten relatief meer vrouwen, meer dan 65 procent van de senioren in deze groep is vrouw. Qua herkomst anders dan Nederland lijkt deze groep op de gehele bevolking, hoewel het aandeel met een herkomst anders dan Nederland lager is. In deze groep heeft 87 procent een Nederlandse achtergrond (Zie figuur 3.7.2). Net als bij de rest van de bevolking komt “Europa” het meest voor onder de senioren met een herkomst anders dan Nederland. Er zijn minder mensen uit Azië in deze groep dan gemiddeld in Leiden. In deze groep is ongeveer 23 procent gehuwd, 58 procent is verweduwd. 68 procent van de senioren in deze groep heeft een kind wonen op minder dan 5 kilometer afstand, dit is het hoogste percentage van alle groepen.

3.7.2. Groep 5 en alle senioren in Leiden naar herkomst, 2019

Inkomen

Het mediane persoonlijke inkomen van deze groep ligt met 18,6 duizend ruim onder de mediaan van Leiden en ligt ruim onder het gemiddelde van alle senioren. Ook het gestandaardiseerd huishoudinkomen onder het gemiddelde van alle groepen met 20,0 duizend. In deze groep ontvangt ongeveer 3 procent een uitkering, anders dan hun AOW-uitkering. Dit is vergelijkbaar met het percentage onder alle senioren in Leiden

Woningsituatie

Meer dan 80 procent van de senioren in deze groep woont in een huurwoning, hiervan is 56 procent een corporatiewoning en 26 procent een huurwoning in de vrije sector. Zowel de mediane WOZ-waarde als de oppervlakte van de woning zijn in deze groep het laagst in vergelijking met alle andere groepen, met een WOZ-waarde van 176 duizend euro en een oppervlakte van 75 vierkante meter.

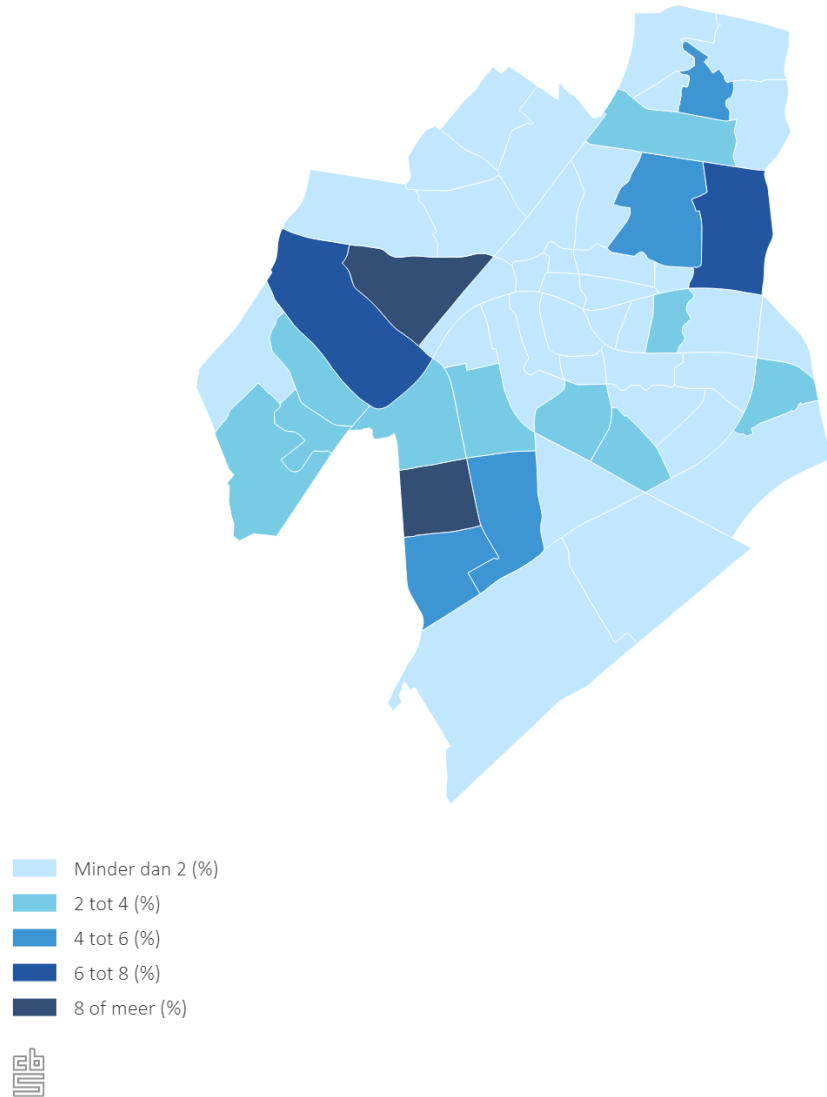
Zorggebruik

De mediane zorgkosten in deze groep met betrekking tot de ZVW zijn het hoogst van alle groepen, namelijk 10,6 duizend euro. De kosten worden net als over het algemeen onder de senioren in Leiden vooral gemaakt op de zorgvormen: huisartsenzorg, farmacie en ziekenhuiszorg. In deze groep gebruikt 51 procent van de senioren de Wmo, dit is het hoogste percentage van alle groepen. Ook gebruikt 16 procent WLZ, dit is op groep 2 (senioren in een institutioneel huishouden) na het hoogst.

Buurten

Figuur 3.7.3 laat de verdeling van groep 5 zien in de buurten in Leiden. Buurten waar senioren uit deze groep veel wonen zijn Fortuinwijk-Noord (9 procent) en de Lage Mors (8 procent).

3.7.3 Senioren uit groep 5 uitgesplitst naar buurt in Leiden, 2019

4. Vervolg

Dit rapport is geschreven om een beter beeld te geven van de senioren die in Leiden wonen. Het doel van dit project is om handvaten te bieden aan beleidsmakers voor het maken van gericht beleid omtrent senioren. Om te bepalen wat hiervoor nodig is, is het in de eerste plaats belangrijk om te weten over wie we het dan hebben. Niet alle ouderen zijn namelijk hetzelfde en er zijn veel verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op het leven van ouderen, in dit onderzoek is voornamelijk gekeken naar factoren die van belang zijn voor beleid.

Met dit onderzoek zijn de senioren van Leiden ingedeeld in 5 groepen. De mensen binnen deze groepen hebben veel overeenkomsten en de verschillen tussen de groepen zijn relatief groot. Dit onderzoek is uitgevoerd in een samenwerking tussen twee partijen; de gemeente Leiden en het CBS. De inzichten vanuit deze verschillende hoeken waren erg belangrijk, enerzijds omdat de medewerkers bij de gemeente de mensen en buurten in Leiden het beste kennen en anderzijds omdat zij als eindgebruikers aan de slag gaan met de inzichten uit dit onderzoek. Gedurende het bespreken van de (tussen-)resultaten kwamen vaak interessante inzichten en vragen naar voren.

De resultaten van dit onderzoek zijn een goede basis voor vervolgonderzoek:

- Het huidige onderzoek geeft een eerste beeld van de verschillende ouderen in de stad Leiden. Het kan interessant zijn om de trends en ontwikkelingen hierin te volgen. Zo zouden cohorten gevolgd kunnen worden om bijvoorbeeld beter te kunnen anticiperen op instroom in de verzorgingstehuizen. Waar komen de mensen die nu hulpbehoevend zijn vandaan? Als je ouder wordt heb je meer hulp nodig, maar ontwikkelt dat voor iedereen hetzelfde of spelen bepaalde achtergrondkenmerken hierbij een rol?
- Er kan ingezoomd worden op de verschillende (zorg-)behoeften van de ouderen; Welke Wmo-aanpassingen worden het meest gevraagd? Wat is er nodig aan openbare voorzieningen die bijdragen aan de mobiliteit van de ouderen? Wordt er gebruik gemaakt van mantelzorg? Welke vorm van WLZ wordt het meeste gebruikt door ouderen?
- De groepen kunnen gebruikt worden om een prioritering aan te brengen in de vervolgstappen in de wijken en buurten. Voor welke groepen is de kans op doorstroom naar een verzorgingstehuis het grootst? Is dit wenselijk of is dit eventueel te voorkomen?
- Eenzaamheid onder ouderen is een belangrijk thema. In dit onderzoek is rekening gehouden met de nabijheid van kinderen en de relatiestatus van de ouderen. Dit zou verder uitgebreid kunnen worden door de sociale netwerken van ouderen in kaart te brengen. Bijvoorbeeld door de huidige data te koppelen aan GGD-enquêtes of gebruik te maken van het netwerkbestand van het CBS gebaseerd op registers.
- Er kan in toekomstig onderzoek geanalyseerd worden hoe verschillende eigenschappen van de senioren binnen een groep met elkaar samenhangen. Bestaat er bijvoorbeeld een verband tussen inkomen en zorg? Dit lijkt gezien de groepen wel het geval, maar er is meer onderzoek nodig om dit te bevestigen.
- Het betrekken van verschillende zorginstanties en partijen. Waarschijnlijk hebben deze instanties veel inzichten en data die we kunnen koppelen aan dit onderzoek.
- Binnen de huidige groepen zou verder uitgezocht kunnen worden wat de individuele behoeftes zijn van de senioren. Is er in de huidige groepering een vergelijkbare

behoefte onder de senioren? Dit zou verder onderzocht kunnen worden aan de hand van zaken als subjectief welzijn, gezondheidservaring, brede welvaart, vrijetijdsbesteding, sociaal kapitaal, maatschappelijke participatie en veiligheidsbeleving.

Bijlage 1: Bronbestanden en begrippen

Bronbestanden

Bronbestanden Basisregistratie Personen (BRP)

De Basisregistratie Personen (BRP) is de digitale bevolkingsregistratie van Nederland, en (sinds 2014) de opvolger van de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA). De BRP bevat gegevens over ingezetenen en niet-ingezetenen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het bijhouden van de gegevens over ingezetenen. Gegevens over niet-ingezetenen worden bijgehouden door het ministerie van BZK. Elke persoon die naar verwachting ten minste vier maanden rechtmatig in Nederland verblijft, moet ingeschreven worden als ingezetene. Wanneer iemand niet aan deze voorwaarden voldoet maar wel een relatie heeft met de Nederlandse overheid, wordt de persoon ingeschreven als niet-ingezetene. Te denken valt aan mensen die buiten Nederland wonen en hier werken, studeren, onroerend goed bezitten, vanuit Nederland een uitkering genieten, enzovoorts. Ook ingezetenen die naar verwachting ten minste acht maanden buiten Nederland verblijven, worden niet-ingezetene. In de BRP zijn van iedere ingeschrevene gegevens als burgerservicenummer (BSN), geboortedatum, geslacht, geboorteland en woonplaats geregistreerd, van ingezetenen bovendien gegevens over de ouders, partners en kinderen. Voor ingezetenen wordt een adres in Nederland geregistreerd, voor niet-ingezetenen een adres buiten Nederland. Voor meer informatie over de BRP wordt verwezen naar de website van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens <http://www.rvig.nl/brp>.

Enquête Beroepsbevolking (EBB)

De Enquête Beroepsbevolking (EBB) is een doorlopende enquête onder personen van 15 jaar en ouder die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (de institutionele bevolking). Het doel van deze enquête is zicht te krijgen op de relatie tussen mens en arbeidsmarkt. Hiertoe wordt onder meer informatie verzameld over de huidige en toekomstige positie op de arbeidsmarkt van personen en worden demografische kenmerken van personen en huishoudens vastgelegd. Gegevens worden vastgesteld op het moment van enquêteren.

Inkomen Huishoudens

Het bestand bevat het jaarinkomen van alle huishoudens behorende tot de bevolking van Nederland op 1 januari van het verslagjaar. De belangrijkste berichtgever is de Belastingdienst. Inkomen Personen Het bestand bevat het jaarinkomen van alle personen behorende tot de bevolking van Nederland op 1 januari van het verslagjaar. De belangrijkste berichtgever is de Belastingdienst.

Kosten per persoon per zorgvorm Zorgverzekeringswet (ZVWK)

Dit bestand bevat de bij zorgverzekeraars gedeclareerde (en goedgekeurde) zorgkosten, die vallen onder de basisverzekering van de Zorgverzekeringswet (Zvw). De zorgkosten zijn inclusief de kosten die vanwege het verplicht of vrijwillig eigen risico uiteindelijk door de verzekerden zelf zijn betaald. Niet meegenomen zijn kosten die zijn vergoed door een aanvullende verzekering en eigen bijdragen. De doelpopulatie bestaat uit personen die in het betreffende jaar tenminste een dag in de GBA stonden, die verzekeringsplichtig waren en ook minimaal een dag verzekerd zijn geweest in het jaar.

Opleidingsniveaubestand (OPLN)

Het opleidingsniveaubestand vertegenwoordigt het hoogst behaalde en hoogst gevolgde opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking op peilmoment (1 oktober van jaar 2017). Het bestand is gebaseerd op gegevens uit diverse registers (o.a. onderwijsregistraties) en de Enquête BeroepsBevolking (EBB). Door het gebruik van meerdere (jaargangen van) bronnen heeft het opleidingsniveaubestand een zeer hoge dekkingsgraad (2015: bijna 11 miljoen personen) die bovendien jaarlijks toeneemt. Alhoewel de dekkingsgraad hoog is, vertegenwoordigt het bestand niet de gehele doelpopulatie. Onderwijsregistraties geven per schooljaar een integraal overzicht van de in dat jaar gevolgde en/of voltooide opleidingen. Het CBS beschikt sinds ruim tien jaar over deze bestanden. Dit betekent dat voor vrijwel alle jongeren het hoogst behaalde opleidingsniveau bekend is. Zo zijn er vanaf schooljaar 2004/2005 registraties van het MBO beschikbaar en al vanaf medio jaren '80 gegevens over het HBO en de universiteit. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van bestanden met opleidingsgeschiedenissen zoals opgegeven door werkzoekenden bij het UWV WERKbedrijf (personen die ingeschreven stonden in 2010 of later). Om het opleidingsniveau te bepalen van personen die vóór die tijd zijn afgestudeerd, wordt vooral gebruik gemaakt van de EBB, maar ook het bronbestand van het UWV WERKBedrijf wordt daarvoor benut. De EBB wordt verder ook gebruikt voor niet door overheid bekostigd onderwijs, zoals particulier onderwijs, onderwijs in het buitenland en lange bedrijfsopleidingen en cursussen. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen. In het opleidingsniveaubestand is gebruik gemaakt van EBB-informatie vanaf 2004.

Polisadministratie (Polis)

De Polisadministratie bevat gegevens over banen en is gebaseerd op data uit de loonaangiften van de Belastingdienst. De loonaangiften bevatten gegevens over inkomstenverhoudingen (uit de loonadministratie) van werkgevers en andere inhoudingsplichtigen. Het doel van de Polisadministratie is inzicht te krijgen in arbeidscontracten en loon van werknemers.

Registraties van uitkeringen bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB)

De registraties van uitkeringen bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB) bestaan uit uitkeringen van personen. De SVB registreert uitkeringen op basis van de Algemene Ouderdomswet (AOW), de Algemene Nabestaandenwet (ANW) en de kinderbijslag.

Registraties van uitkeringen bij gemeenten

De registraties van uitkeringen bij de gemeenten bestaan uit uitkeringen van personen. De gemeenten registreren bijstandsuitkeringen. Hieronder vallen uitkeringen in het kader van de Wet werk en bijstand (WWB), de Wet inkomensvoorziening oudere gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) en de Wet gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ).

Registraties van uitkeringen bij het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)

De registraties van uitkeringen bij het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) bestaan uit uitkeringen van personen. Het UWV registreert van de meeste uitkeringen zowel het recht als de betaling. In de registraties komen ook Nederlandse uitkeringen voor aan mensen die niet in Nederland wonen. Het UWV registreert werkloosheidsuitkeringen (WW), uitkeringen in het kader van de Ziektewet (ZW) en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (AO). Onder de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vallen uitkeringen op grond van de volgende wetten: Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), Wet werk en inkomen naar

arbeidsvermogen (WIA), Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ) en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong).

Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (SSB)

Het SSB is een stelsel van registers en enquêtes, die op persoonsniveau aan elkaar zijn gekoppeld. Per jaargang worden meer dan 50 verschillende registers gebruikt. Deze registers hebben betrekking op verschillende sociaaleconomische onderwerpen, zoals banen, uitkeringen, woningen en onderwijs. Het SSB bevat voorlopige en definitieve gegevens. Bij definitieve gegevens zijn registers en enquêtes onderling op elkaar afgestemd en consistent gemaakt. De doelpopulatie van het SSB bestaat uit alle personen die in Nederland wonen, en personen die niet in Nederland wonen maar in Nederland werken of een uitkering dan wel pensioen vanuit Nederland ontvangen. Er staan in het SSB gegevens over banen, uitkeringen, personen, huishoudens, bedrijven en zorg.

Begrippen

Belangrijkste inkomensbron – De sociaaleconomische categorie van een persoon is bepaald aan de hand van de bron van het inkomen dat een persoon op het peilmoment heeft.

BBZ – Het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) is ingesteld om een zelfstandige tijdelijk een uitkering te verstrekken totdat hij weer in zijn eigen levensbehoeften kan voorzien. Degenen die in aanmerking komen voor het Bbz zijn gevestigde zelfstandigen die tijdelijk in financiële problemen verkeren, of startende zelfstandigen. Daarnaast biedt het Bbz ook hulp aan oudere zelfstandigen met een niet levensvatbaar bedrijf of hulp wanneer zelfstandigen hun bedrijf willen beëindigen.

Bedrijfstak – Indeling in bedrijfstakken op basis van de Standaard Bedrijfsindeling 2008 (SBI 2008). Dit is de Nederlandse hiërarchische indeling van economische activiteiten die door het CBS wordt gebruikt om bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. De SBI 2008 is de versie die vanaf 2008 gebruikt wordt. ‘Bedrijfstak’ of ‘branche’ zijn gangbare termen voor groepen van bedrijven met dezelfde hoofdactiviteit. Het CBS hanteert voor de indeling van bedrijven naar hoofdactiviteit de zogenoemde Standaard Bedrijfsindeling (SBI). Bedrijven in een bedrijfstak of branche kunnen naast deze activiteit ook andere activiteiten (nevenactiviteiten) uitoefenen.

Besteedbaar huishoudensinkomen – Het besteedbare inkomen is het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Betaalde inkomensoverdrachten bestaan uit overdrachten tussen huishoudens zoals de alimentatie betaald aan de ex-echtgeno(o)t(e). Premies inkomensverzekeringen betreffen premies betaald voor verzekering in verband met werkloosheid, ziekte, arbeidsongeschiktheid en pensioen. Premies ziektekostenverzekeringen omvatten de premies zorgverzekering en de premie AWBZ.

Bijstandsuitkering – Uitkering die wordt verstrekt op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (loaw) of de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (loaz). De Wwb is per 1 januari 2015 gewijzigd en heet sindsdien Participatiewet.

Burgerlijke staat – Formele positie van een persoon waarbij wordt verwezen naar het huwelijk en het geregistreerd partnerschap. Per 1 januari 1998 is het geregistreerd partnerschap ingevoerd. Doorgaans worden het geregistreerd partnerschap en het huwelijk op dezelfde wijze behandeld.

Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen – Het besteedbaar huishoudinkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Deze correctie vindt plaats met behulp van equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Het gestandaardiseerd inkomen is een maat voor de welvaart van (de leden van) een huishouden. Bij het berekenen van de mediaan zijn personen die in een huishouden behoren zonder waargenomen inkomen uitgesloten.

Herkomst anders dan Nederland – Personen hebben een herkomst anders dan Nederland als ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

Hoogst behaald onderwijsniveau – Het hoogste onderwijsniveau waarvoor een diploma is behaald, óf het hoogste onderwijsniveau dat volledig is doorlopen (als voor het behalen van de opleiding een diploma niet van toepassing is). Als een opleiding (nog) niet is afgerond, gaat het om het onderwijsniveau dat wordt vereist om deze opleiding te kunnen volgen.

Huishouden – Particulier of institutioneel huishouden.

Institutioneel huishouden – Eén of meer personen die samen een woonruimte bewonen en daar bedrijfsmatig worden voorzien in dagelijkse levensbehoeften. Ook de huisvesting vindt bedrijfsmatig plaats. Het gaat om instellingen zoals verpleeg-, verzorgings- en kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en penitentiaire inrichtingen, waarin de personen in principe voor langere tijd (zullen) verblijven.

IOAW – De wet biedt een inkomensgarantie op het niveau van het sociaal minimum aan oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers, van wie het recht op uitkering op grond van de Werkloosheidswet is geëindigd. De wet is in werking getreden met ingang van 1 januari 1987 en is ingrijpend gewijzigd met ingang van 1 januari 1996.

IOAZ – De wet biedt een inkomensgarantie op het niveau van het sociaal minimum aan oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen, van wie het inkomen duurzaam minder bedraagt dan het sociaal minimum en die als gevolg daarvan het bedrijf of beroep hebben beëindigd. De wet is in werking getreden met ingang van 1 januari 1987 en is ingrijpend gewijzigd met ingang van 1 januari 1996.

Kostwinner – Persoon binnen een huishouden die de grootste bijdrage levert aan het totale inkomen van het huishouden.

Multidisciplinaire zorg – Deze zorgvorm betreft zorgverlening aan patiënten met een chronische aandoening waarbij zorgaanbieders van diverse disciplines in onderlinge samenhang zorg verlenen, waarvan huisartsenzorg een onderdeel is. Deze zorgvorm is van toepassing voor een viertal chronische patiëntgroepen: Diabetes Mellitus type 2 (DM2), vasculair risicomanagement (VRM), COPD en astma.

Oppervlakte – Gebruiksoppervlakte van de woning. Bij de berekening van de mediaan zijn alleen oppervlakten van 14 tot en met 2 700 vierkante meter meegenomen.

Persoonlijk inkomen – Dit omvat het totaal van inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (m.u.v. kinderbijslag en kindgebonden budget). Premies inkomensverzekeringen (m.u.v. premies voor volksverzekeringen) zijn hierop in mindering gebracht. Bij het berekenen van de mediaan zijn personen in een huishouden behoren zonder waargenomen inkomen uitgesloten.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) – Wettelijke verplichting voor gemeenten om ondersteuning te bieden aan mensen met een beperking. De Wmo is op 1 januari 2007 ingevoerd als een samenvoeging van de Wet voorzieningen Gehandicapten, de Welzijnswet en het onderdeel huishoudelijk verzorging uit de AWBZ.

WOZ – Door de gemeenten periodiek getaxeerde waarde van onroerende zaken in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Bij het berekenen van de mediaan zijn alleen WOZ-waarden groter dan nul euro meegenomen.

Wet Langdurige Zorg (WLZ) - De langdurige zorg op basis van de Wlz is voor mensen die blijvend 24-uurs zorg in de nabijheid en/of permanent toezicht nodig hebben. Deze zorg wordt ruwweg op twee manieren geleverd.

1. Zorg met verblijf in een instelling

- verpleeg- of verzorgingshuis
- gehandicaptenzorginstelling
- instelling voor geestelijke gezondheidszorg

2. Zorg thuis (als persoonsgebonden budget, modulair of volledig pakket thuis)

De gegevens over mensen die Wlz-zorg ontvangen zijn afkomstig van het CAK. Deze gegevens worden geregistreerd voor het bepalen van de wettelijke eigen bijdrage voor Wlz-zorg voor personen van 18 jaar of ouder.

Zorgkosten – De Zvw-zorgkosten zijn de kosten die een zorgverzekeraar heeft vergoed voor vormen van zorg die onder de basisverzekering vallen. Het betreft zorg die in het verslagjaar is verstrekt of (bij ziekenhuiszorg en geestelijke gezondheidszorg) zorg die is gestart tijdens het verslagjaar. Zorgkosten die zijn meegenomen in dit onderzoek zijn: huisartsenzorg, geriatrische revalidatiezorg, generalistische basis GGZ, gespecialiseerde GGZ, farmacie, buitenland, zorg zintuiglijk gehandicapten, ziekenvervoer, ziekenhuiszorg, wijkverpleging (verpleging en verzorging), paramedische zorg, multidisciplinair zorg, mondzorg, hulpmiddelen en overige zorgvormen.

Zorgverzekeringswet (Zvw) – De Zorgverzekeringswet (Zvw) stelt een zorgverzekering (basisverzekering) verplicht voor alle Nederlandse ingezetenen en mensen die in het buitenland wonen maar vanuit Nederland inkomsten uit arbeid ontvangen. Uitgezonderd zijn enkele bijzondere, kleine groepen waaronder militairen. De Zvw en de onderliggende wetgeving (Besluit zorgverzekering en Regeling zorgverzekering) bepaalt de inhoud van de basisverzekering af te wijken. Zorgverzekeraars moeten iedereen tegen een vaste premie voor een basisverzekering accepteren. Zorgverzekeraars mogen zorgverzekeringen niet beëindigen bij hoge declaraties van de verzekerde. De Zvw is per 1 januari 2006 in werking getreden.

Bijlage 2: Tabel met kenmerken van de groepen senioren in Leiden

	Totaal groepen	w.v.				
		Groep 1: Gehuwde, welvarende senior in een koopwoning met hypotheek	Groep 2: Senior in een institutioneel huishouden	Groep 3: Jongere, minder welvarende senior met een corporatiewoning	Groep 4: Gehuwde, welvarende senior in koopwoning zonder hypotheek	Groep 5: Verweduwd, zorgbehoevende senioren
Aantal	18 840	5 810	490	5 690	3 590	3 270
	%					
Geslacht						
Man	46,5	51,8	27,1	47,3	51,2	33,6
Vrouw	53,5	48,2	72,9	52,7	48,8	66,4
Huishoudpositie						
Alleenstaand	37,4	24,2	1,2	41,6	24,3	73,4
Partner	58,0	74,0	0,0	56,7	74,9	22,0
Kind	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Overig	4,5	1,7	98,8	1,6	0,7	4,6
Burgerlijke staat						
Gehuwd	55,5	70,4	15,5	53,6	70,0	22,6
Ongehuwd	9,8	6,5	12,0	13,7	11,5	7,0
Gescheiden	14,1	11,9	14,9	20,8	8,1	12,7
Verweduwd	20,5	11,2	57,6	11,9	10,3	57,8
Woningeigendom						
Koopwoning	51,1	98,4	0,2	1,6	89,9	18,0
Corporatiewoning	35,7	0,4	0,0	85,3	0,9	55,5
Overige verhuurders	12,3	0,8	89,4	11,9	8,7	25,7
Overig/onbekend	1,0	0,3	10,4	1,3	0,4	0,8
WLZ gebruik						
Nee	93,6	98,6	1,8	98,2	99,1	84,4
Ja	6,4	1,4	98,2	1,8	0,9	15,6
Wmo gebruik						
Nee	87,0	97,1	98,0	90,2	98,3	49,2
Ja	13,0	2,9	2,0	9,8	1,7	50,8
Afstand tot kind						
< 5 km	62,1	61,9	64,9	64,5	53,0	67,8
5-50 km	17,1	21,1	13,3	13,1	20,8	13,2
> 50 km	2,0	2,1	2,4	1,9	2,0	2,0
Onbekend/Geen kind	18,9	15,0	19,4	20,5	24,2	17,0

	Totaal groepen	w.v.				
		Groep 1: Gehuwde, welvarende senior in een koopwoning met hypotheek	Groep 2: Senior in een institutioneel huishouden	Groep 3: Jongere, minder welvarende senior met een corporatiewoning	Groep 4: Gehuwde, welvarende senior in koopwoning zonder hypotheek	Groep 5: Verweduwde, zorgbehoevende senioren
	%					
Herkomst						
Nederland	83,7	85,8	89,4	78,2	85,6	86,7
Afrika	2,4	0,4	0,6	5,7	0,5	2,5
Amerika	2,2	1,7	0,6	3,4	1,7	1,6
Azië	5,1	5,7	4,1	5,5	5,2	3,6
Europa	6,5	6,3	5,3	7,1	6,9	5,6
Oceanië	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
	<i>Gemiddelde</i>					
Leeftijd	74,2	71,3	85,2	71,9	72,5	83,5
	<i>Mediaan</i>					
Gestandaardiseerd						
Huishoudinkomen	25 100	34 200	16 300	19 400	35 900	20 000
Persoonlijk inkomen	21 000	28 700	17 700	17 000	30 000	18 600
Hypotheekschuld	0	95 800	0	0	0	0
WOZ-waarde	251 000	333 000	1 368 000	183 000	349 000	176 000
Oppervlakte	93	111	2 700	77	115	75
Zorgkosten	1 700	1 300	000	1 400	1 100	10 600
Bron: CBS.						